

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 18.

Lördagen den 4 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt motion angående undersökning om och beräkning af kostnaden för beredande af aflopp för Mälarens vatten till förekommande af öfversvämningar. *Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.*

Grefve *E. Sparre* hade i sin inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 88, föreslagit, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det måtte Kongl. Maj:t täckas låta genom dertill utsedde sakkunnige män verkställa undersökning om och beräkning af kostnaden för beredande af tilloppet motsvarande aflopp för Mälarens vatten, till förekommande af skadliga öfversvämningar, samt till bestridande af kostnaden för denna undersökning anslå 5,000 kronor.

Rörande denna motion hade Utskottet hemställt,

att densamma ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro reservationer fogade

dels af Herrar *R. N. G. Montgomery-Cederhielm*, *L. M. Nordenfelt* och Grefve *C. Beck-Früs*;

dels af Herr *J. Widén*, som för sin del yrkat bifall till motionen på det sätt och mot det vilkor, att Stockholms stad bidroge med hälften af kostnaden för den ifrågasatta undersökningen.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan begärdes ordet af:

Andra Kammarens Prot. 1882. N:o 18.

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Grefve Sparre, som yttrade: Om jag, oaktadt nederlaget på förmiddagen, vågar att nu ytterligare begära herrarnes uppmärksamhet för ett ögonblick, så är det därför att jag tror, det jag nu har — såsom man säger — litet bättre papper. Här är nemligen fråga om att icke allenast anropa Kongl. Maj:t om bistånd, utan jemväl försöka bilägga en tvist med kronan, som i annat fall otvifvelaktigt kommer att uppstå. Ty om denna fråga icke på något sätt kan biläggas, så återstår för strandegarne vid Mälaren ingen annan utväg än att taga ut stämning på Kongl. Maj:t och kronan, såsom egare af Helgeandsholmen, samt Stockholms stad. Det kan väl ej vara rätt lämpligt, att staten ställer sig mot enskilde på det sättet, att desse nödgas genom stämning göra sin rätt gällande. Det måste vara lämpligare, om en sådan sak i godo kan biläggas, i synnerhet som här, likasom vid den fråga, Kammaren näst förut behandlade, ett temligen stort intresse beröres. Det gäller här nemligen dels kronan, dels Stockholms stad, som har ett intresse i visst fall motsatt strandegarnes, dels å andra sidan desse senare i icke mindre än 4, således $\frac{1}{6}$ af rikets 24 län.

Innan jag yttrar mig i den föreliggande frågan, ber jag att få säga några ord i anledning af ett yttrande, som en talare i mitt granskning på örebrobänken i förmiddags hade derom, att jag i fråga om sjön Hjelmarens sänkning skulle hafva tillkännagifvit, att sjösänkningar i de flesta fall enligt min erfarenhet icke lyckas, och att jag således afstyrkt Kammaren att understödja ett så vådligt företag som sänkning af en stor sjö. Jag började ju i förmiddags med att säga, att här icke är fråga om någon *sänkning*. Det är dessutom omöjligt att sänka Mälaren, därför att denna sjö och salt-sjön nästan stå på nivå. Det är blott en fots skilnad i vanliga fall dem emellan och således rakt omöjligt att tänka på någon sänkning af Mälaren. Det har icke heller någonsin varit fråga derom, men man förblandar sjösänkning och vattenreglering. Genom en sjösänkning har man för afsigt att vinna en större eller mindre areal, som *ligger under vatten* och som genom sänkningen skall blifva odlingsbar och åtkomlig för plogen. Genom en vattenreglering åter afses endast och allenast, att den jord, som är i bruk och under århundraden varit det, icke genom tidtals inträffande öfversvämningar och flöden, synnerligast värditen, skall skadas och göras onyttig. Då man således genom sjösänkning afses att vinna hittills obrukbar mark, så afses med vattenreglering icke annat än att skydda redan brukad jord från att under längre eller kortare tider blifva obrukbar; och anledningen hvarför sjösänkning är ett så äfventyrligt företag ligger deri, att, då sänkningen inträffar, sjöbotten *sätter sig* i förhållande till huru tät den är. Har botten varit mycket lös och således genomdränkt af vattnet, kan sänkningen blifva tre till fyra gånger så stor, som om botten varit fast. Det är svårigheten att på förhand utröna detta, som gör, att sjösänkningar så ofta misslyckas. Deremot har jag aldrig hört, att

vattenregleringar misslyckas, och tror ej, att det någonsin kan inträffa, emedan man vid dem kan beräkna vattentilloppet och det icke kan ifrågasättas, att gammal jord skall sätta sig, hvilket den redan gjort, då den varit i bruk i många år och endast tidtals öfversvämmats. En sjösänkning har således med en vattenreglering ingenting annat gemensamt, än att i båda fallen är fråga om att afleda vatten. Men om man deraf att jag någon gång varit *mot* en kanal, som också afleder vatten, skulle sluta till, att jag en annan gång icke kan yttra mig *för* till exempel en utdikning, der också vatten afledes, så vore det i sanning en något djerf konklusion. Detta om detta. Jag har ansett mig böra göra denna afvikelse från ämnet för att skydda mig för tillvitelsen, att jag skulle varit inkonsequent i detta afseende.

Jag ber nu att få öfvergå till sjelfva frågan. Mälaren, mine Herrar, har ursprungligen varit en vik af hafvet. Vi hafva en så god auktoritet som Öfverste Ericson att åberopa i detta afseende; och hvar och en, som känner och kastat en blick på Stockholms omgifningar eller känner litet grand af historien om hvad här skett, kan inse, att Mälarens förnämsta utlopp fordom varit på södra sidan, der bergen stupa tvärt i sjön. Åtskilliga myndigheter erkänna också, att förnämsta utloppet ursprungligen varit der. Utloppet sträckte sig då från Södra bergen ända upp till Jerntorget på södra sidan, och på norra sidan, der vattnet på ena hållet gick ända in på sjelfva slottsmurarne, på det andra långt öfver Gustaf Adolfs torg mot Brunkebergsåsen.

För att befästa inloppet till Mälaren och skydda staden Sigtuna, som då var rikets hufvudstad, mot Finnarnes och Esternas härjningar började man befästa Stockholm och så småningom fylla utloppet för Mälaren. Ännu på 1400-talet hade man dock icke kommit längre med fyllningen, än att man färdades på långa pålbroar till den lilla staden mellan broarne både från norr och söder. Dessa pålbroar indelades till underhåll på hela landet, emedan de voro så långa, att de icke kunde på annat sätt underhållas. Men på 1500-talet hade emellertid dessa igenfyllningar redan hunnit så långt, att de började inverka på Mälarens vattenstånd, och redan under Gustaf Wasas tid synas i offentliga handlingar klagomål från strandegarne, att Mälaren i följd af igenfyllningarne i Stockholm började flöda. Sedan, på 1600-talet, fortsattes dessa klagomål, och från 1650 finnes i Riksarkivet ett bref från Kongl. Maj:t till Öfverståhållaren Knut Posse, med befallning att låta utvidga utloppet för Mälaren i Stockholm, af hvilket bref inhemtas bland annat, »att, emedan Mälarens flöden icke blott orsakade stor skada för dem af allmogen, som kring Mälaren vid sjöbrädden bo, utan ock staden deraf stod i fara, så framt utloppen här vid Stockholm icke höllos väl öppna, och der de äro något trånge, tidigt rymrades och utvidgades, att vattnet må derigenom kunna hafva så mycket ymnigare afträck, Öfverståhållaren anbefaldes att låta tillsäga Borgmästare och råd

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

i staden, det de strax och utan någon vidare försummelse icke allenast läte med allvar och flit upprifva grunden i Norrström, både under Borgmästaren Nils Nilsson, så väl som Pompmakaren Maasbergs afstådde och kullrifne hus och göra farten på begge ställen så djup, som möjligast kunde ske, att vattnet der kunde hafva sitt fulla utlopp, utan ock strax göra anställning, att på södra sidan emellan slussen och qvarnhusen må gifvas Mälaren luft och der på en och flera orter med allra första uppkasta grafvar af den *bredd* och *djuphet*, som möjligast göra läte, att således den oboteliga skada, som af vattnets öfverflödande oundvikeligen vill följa, må så mycket någonsin ske kunde, tidigt blifva afböjd och förekommen, samt detta, som högsta makt uppå ligger, forderliget efterkomma.» Detta var år 1650. Det oaktadt fortsatte man emellertid på 1700-talet att fylla. För hvarje gång klagomål inlöpte, gjordes väl något litet uppehåll, men så började fyllningen å nyo. År 1748 finna vi åter igen i Riksarkivet ett bref från regeringen till öfverståthållaren, hvori omförmäles, huruledes klagomål inkommit, och regeringen var då så förgrymmad mot magistraten, att den säger, »att det af Magistraten skedda uppreparande af Våre efter omständigheternas bepröfvande gjorde författningar, vid detta tillfälle och en af Magistraten så ansedd lika händelse, vore ej mindre djerft och oanständigt, än afvikande från den underdåniga vördnad, som de Öfverheten vid alla tillfällen skyldige äro, och Vi ingalunda böre, eller velat eftergifva. Vi hafve i anseende härtill nog orsak, att låta sådant Magistratens förfarande än vidare beifras; men vele af nåde för denna gången allena härmed allvarligen förehålla Magistraten dess ofog och förgående, så i det ena som det andra målet, i den säkra förmodan, att de låta sig häraf rätta och till en bättre tanke ledas.» Som detta emellertid icke hjälpte, förelades magistraten någon tid derefter att böta 200 daler för sitt ofog.

1772 väcktes frågan å nyo till lif vid Riksdagen i bondeståndet. På den tiden afläto, såsom herrarne veta, de särskilda stånden underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t i ärenden, som rörde dem särskildt, och bondeståndet aflät sistnämnda år en skrifvelse till Kongl. Maj:t, som hade till följd, att Kongl. Maj:t åter igen befalde öfverståthållaren att vidtaga erforderliga åtgärder för att bereda utvidgadt utlopp för Mälaren. År 1780 ingicks åter med en ansökan till Kongl. Maj:t, och då vidtogos nya åtgärder i saken. Efter en längre mellantid uppstod frågan å nyo år 1851, då man i Stockholm valde den utvägen att *stänga till hela södra utloppet*. Ty, som herrarne torde veta, fans det förut två strömmar, den norra och den södra, af hvilka, såsom sagdt, den sistnämnda år 1851 fylles igen och gjordes till torg, just detsamma der Karl XIV Johan staty nu står. Det var väl något raskt att, strandegarne oåtsporda, dämna hela strömmen för att anlägga ett torg. I anledning häraf klagade härvarande strandegare hos öfverståthållareembetet, som hänvisade dem till utvägen att stämma. Strandegarne

gingo vidare instanserna igenom ända till Kongl. Maj:t, och efter många år meddelade äfven Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen år 1861 den resolutionen, att strandegarne egde instämman saken till domstol. Emellertid hade, med anledning af klagomål, som på 1850-talet för sports rörande Helgeandsholmen, Kongl. Maj:t år 1862, tror jag, tillsatt en komité, för att uppgöra plan till holmens reglering och i sammanhang dermed upptaga frågan om afledande af Mälarens flöden till förekommande af öfversvämning, hvilken komité bestod af framlidne Öfverhofstallmästaren Braunerhjelms och likaledes framlidne Kaptenen vid väg- och vattenbyggnads-corpsen Cronstrand. Vid det förhållande, att Kongl. Maj:t sålunda tillsatt en komité för frågans behandling, ansågo sig strandegarne af grannlagenhetsskäl icke böra draga sin angelägenhet under domstols pröfning. Komitén arbetade, om jag icke misstager mig, under tolf år. Jag besökte under tiden ofta Kapten Cronstrand, som gjorde vidlyftiga undersökningar samt upprättade kartor och beskrifningar öfver gamla Stockholm och huru Mälarens utlopp sett ut under förra tider, vidlyftiga och gedigna arbeten, som upptogo mycken tid, ända tills både han och ordföranden i komitén dogo; och så blef det slut med den saken. Genom en besynnerlig ödet skickelse kommo de af Cronstrand upprättade kartorna och handlingarne att af hans arfvingar öfverlemnas till Stockholms stad, i hvars ego de väl ännu befinna sig. Och att Stockholms stad icke vill taga fram dem och visa dem åt mig, som är deras motståndare, det undrar jag icke på. Emellertid synes det vara omöjligt att nu få se dessa kartor och handlingar.

Nu inträffade år 1868 ett nytt flöde, och då gjordes åter påstötningar i saken. Men då svarade man: »Nej; frågan om Helgeandsholmens reglering kommer förr eller senare till Riksdagen, och då skola vi laga så, att er angelägenhet samtidigt kommer före till behandling.» Jag ber att få upplysa, att likasom jag förr i tiden varit ordförande i en komité för sjön Venerns reglering, så är jag i denna stund ordförande i den komité, som af Mälarens strandegare blifvit utsedd för att reda den sak, hvarom nu är fråga. Det kan ju därför vara möjligt, att det blir jag, som drabbas af ansvaret för att man här vid lag går så långsamt till väga. Men jag har helst velat undvika att processa i denna så ytterst grannlaga sak, i hopp om att den måtte kunna uppgöras i godo. Emellertid, då det icke tycktes blifva något af, ingick jag, såsom ordförande i komitén, år 1877 med en ansökan till Kongl. Maj:t, att slussgraven måtte få hållas uppe under andra förhållanden än nu är fallet. Jag glömde säga, att när strandegarne år 1851 protesterade mot södra utloppets afstängning, erbjöd sig Stockholms stad att såsom ersättning därför dels hålla södra slussgraven öppen, men icke förr än vattnet steg på våren till 16½ fot och på hösten till 15½ fot — en som mig tyckes temligen egendomlig bestämmelse, då det väl egentligen är på våren, som man vill blifva af med vattnet; hösten är man mindre angelägen derom — dels att låta muddra i Norrström. Det var

Ang. undersökning för beredande af utlopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

för att få ändring i detta afseende, som jag år 1877 ingick med en skrivelse till Kongl. Maj:t, som deröfver infortrade utlåtande af Stockholms stad. Det åtgick tre år, innan detta utlåtande kom in. Tre år, mine Herrar, behöfdes det för att få ett utlåtande färdigt! Och jag undrar icke derpå; ty när en fråga kommer till Stockholms stad, för stadsfullmäktiges yttrande deröfver, så skola många auktoritetens yttranden i frågan först inhemtas. Först skall nemligen hamnkaptensens yttrande inhemtas, sedan skall den ingenjör, som har tillsyn öfver stadens väg- och vattenbyggnad, hafva sitt ord; vidare kommer turen till drätselnämnden och beredningsutskottet, och slutligen kommer ordningen till stadsfullmäktige att yttra sig i saken; och innan alla dessa yttranden hinna afgifvas, åtgå tre år. År 1880 inkom omsider det underdåniga utlåtandet till Kongl. Maj:t. Den 14 Januari 1881 ingick jag till Kongl. Maj:t med påminnelser; med anledning deraf infortrade Kongl. Maj:t nytt utlåtande från stadsfullmäktige, men ännu i dag, den 4 Mars 1882, har detta yttrande icke inkommit. I fall nu jag, sedan detta yttrande väl en gång afgifvits, i följd af detsamma finner mig befogad att göra ytterligare påminnelser, så skola med Guds hjälp nog ytterligare tre år förflyta, innan man kan ha utsigt att frågan närmar sig sitt slut. Så går det till, när man har med en kommun att göra.

De siffror jag nu anfört står det hvar och en af herrarne fritt att kontrollera: 1877 ingaf jag till Kongl. Maj:t min ansökning; 1880 inkom svaret från stadsfullmäktige; i Januari 1881 inlemnade jag mina påminnelser; men ännu den 4 Mars 1882 har, så vidt jag vet, till Kongl. Maj:t icke inkommit något svar från Stockholms stad. Först i Januari månad detta år har en myndighet, hamnkaptensens, afgifvit sitt yttrande. Han behöfde dertill 8 månader. Drätselnämnden har äfven afgifvit sitt yttrande, men beredningsutskottets har jag åtminstone ännu icke sett.

Men skämt å sido. Jag erkänner villigt, att denna fråga är för Stockholms stad af ett stort intresse. Ett skäl, som anföres mot Mälarens reglering, är det, att, om Mälaren, såsom det borde vara, komme i nivå med Saltsjön, detta icke skulle passa för stadens kloakledningar. Men icke tror jag, att staden af denna anledning har rätt att fördränka omkring 28,000 tunnland jord. Jag har derjemte ifrågasatt, att södra slussgrafven skulle hållas öppen. Detta skulle, har man sagt, medföra olägenheter för fartygen, enär de icke skulle kunna förläggas tvärs för, utan endast utmed kajen. Jag erkänner dessa olägenheter, men att de kunna gifva Stockholms stad rätt att genom tillstängning af vattenafloppet fördränka omkring 28,000 tunnland bördig mark, kan jag dock icke inse. Men det är icke nog med detta. Om herrarne gå öfver Norrbro, skola herrarne finna, att ett ras af kajen vid Helgeandsholmen uppstått. Det är nu tre år sedan detta ras skett, och stadsfullmäktiges ingenjör säger sjelf, att det stänger utloppet med 90 kvadratfot. Jag har i min egenskap af ordförande i nyssnämnda komité hos Öfverståthållareem-

betet gjort hemställan om borttagandet af det genom raset åstadkomna hindret i vattenafloppet. Men då svarade staden, att det var statens skyldighet att undanröjja dessa fördämningar, enär Helgeandsholmen tillhörde staten. Statens målsmän deremot anse, att denna skyldighet skulle tillkomma staden, emedan staden vore pliktig att hålla sina kajer i ordning. Man vet således icke vilkendera, vare sig staten eller staden, som det tillkommer att borttaga de fördämningar, som uppstått genom nämnda ras, och återställa vattenafloppet i sitt förra skick. Och emellertid qvarligger hindret just inför våra ögon, utan att man på något sätt kan få bort det. För mig förefaller det ytterst betänkligt och vidrigt att behöfva uttaga stämning på staten, för det staten genom sina åtgärder ådragit strandegarne lidande; och jag antager, att, om staten erhåller upplysning om förhållandena, staten vill vidtaga sådana mått och steg, som för ändamålet äro erforderliga.

Frågan har också förut ansetts förtjent af regeringens uppmärksamhet. Kongl. Maj:t har vid tillsättandet af en komité för Helgeandsholmens reglerande, med uppdrag tillika att taga vattenafledningen i öfvervägande, anslagit ett belopp af 5,000 kronor för uppmätning af den mark omkring Mälaren, som lede af öfversvämning; och det utreddes dervid, att arealen af denna mark utgjorde 27,912 tunnland, deraf 5,772 tunnland voro kronan tillhöriga. Således fördränkas af kronan tillhörig mark nära 6,000 tunnland genom öfversvämningar, som kronan i viss mån sjelf vållat.

Åtskilliga förslag hafva framställts att bereda vidgad aflopp för sjön Mälaren. Så har Öfverste Ericson på 1850-talet föreslagit, att genom afskärandet af det å norra sidan af Helgeandsholmen varande hörn, som går rakt ut mot Rosenbad, öka afloppet i Norrström. Men då uppstår frågan, hvem skall göra detta: staten eller staden? Helgeandsholmen är statens egendom, och enligt Stockholms stads åsigt behöfver staden dertill icke vidtaga några åtgärder i detta afseende. Jag är alldeles öfvertygad om, att strandegarne skulle vara mycket beredvillige att jemte kronan — af de 28,000 tunnland, som äro vattendränkta, eger nemligen enligt hvad jag nämnt kronan omkring en sjettedel — bidraga till kostnaderna för denna afskärning; men man har mot detta förslag gjort den invändning, att med detsamma afhjelpas man icke öfversvämningar, de blifva väl något lindrigare, men ganska betydliga i alla fall. Sedermera framställdes ett annat förslag af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, enligt hvilket man skulle med kulvertar gå under Slussplanen, och hvarmed afsågs att afleda vattnet vid söder. Slutligen hafva två särskilda förslag för vattnets afledande blifvit framställda, det ena att leda vattnet ut genom Årstaviken och Hammarby sjö, och det andra att gå på norra sidan om Stockholm och leda vattnet förbi Jerfva och genom Brunnsviken. Nu är det med denna sak, såsom jag på förmiddagen nämnde om Venerns reglering, att om en ovedlig person upprättade ett förslag, hvaraf, jemte beräkning af

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

kostnaderna, man hade någorlunda visshet om, att olägenheterna skulle afhjelpas, så tviflar jag icke på, att strandegarne skulle jemte kronan, som ock är strandegare, deltaga i kostnaderna. Men frågan blir alltid den, om icke, då strandegarne anmoda en ingenjör att upprätta ett sådant förslag, Stockholms stad blir missnöjd med hela saken, och så blir det en process, och om det i densamma kommer att erfordra tre år för hvarje gång man vill hafva ett svar från Stockholms stad, så blir det en lång tidsutdrägt, innan saken blir afgjord. Om deremot Riksdagen, med behjertande af den fråga som, efter hvad jag nyss sagt, under tre århundraden tid efter annan framkommit, och med erkännande af att det dock är Stockholms befastande, som vållat Mälarens stängning, ville bidraga till kostnaderna för sakens undersökning och utredning, så är jag öfvertygad om, att det icke skulle blifva någon fråga om, att icke strandegarne skulle vilja deltaga i de kostnader, som erfordras; men jag är lika förvissad derom, att, om ett sådant förslag uppgöres på strandegarues initiativ, så kommer Stockholms stad att svara nej; jag medgifver, att Stockholms stad också har intressen, som böra bevaras; och det är just derföre jag anser det vara bäst att en opartisk, af Kongl. Maj:t förordnad myndighet tager saken om hand och lägger de tvistande emellan, så att det en gång blir ett slut på saken. Jag tillåter mig alltså anhålla om bifall till min motion med det af Herr Nordenfelt i fråga om ett anslag till reglering af sjön Venern föreslagna vilkor, och kommer mitt förslag alltså att få följande lydelse: »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det måtte Kongl. Maj:t tackas låta genom dertill utsedde sakkunnige män verkställa undersökning om och beräkning af kostnaden för beredande af tilloppet motsvarande aflopp för Mälarens vatten, till förekommande af skadliga öfversvämningar, samt, till bestridande af kostnaden för denna undersökning, anslå 5,000 kronor; med vilkor att de i öfrigt erforderliga kostnaderna bestridas af landsting, hushållnings-sällskap, kommuner eller enskilda personer.

Jag ber nu att få tillägga blott ett par ord. Förhållandet är nemligen, att den bassin, som afbördar sitt vatten i Mälaren, utgör enligt de beräkningar, som blifvit uppgjorda af Friherre Ericson, 194 qvadratmil. Det är också icke mindre än åtta särskilda åar, som afbörda sitt vatten i Mälaren, nemligen Eskilstunaån, som utsläpper Hjelmarens vatten, Arbogaån, Köpingsån, Strömsholmsån, Vesteråsån, Sagån, Enköpingsån och Fyrisån, utom en mängd andra mindre vattendrag, som utfalla i nämnda sjö. För alla dessa tillopp finnes intet annat utlopp än Stockholms norra och södra ström, och när det ena af dessa två utlopp stänges, så är det temligen uppenbart, att det skall försvåra afloppet för en vattenmassa, som lemnas af åtta åar och en mängd mindre vattendrag. När strandegarne på 1850-talet framstälde detta för Stockholms stad och gjorde invändningar mot igenfyllandet af Söder ström, så lofvade Stockholms stad, att den i stället skulle muddra i norra strömmen. Det har staden

visserligen gjort, men om en sjö faller ut i en annan sjö, nemligen här hafvet, som icke ligger lägre än en fot, ty under vanliga förhållanden är Mälaren en fot högre än saltsjön — under sommaren är stundom vattenståndet lika högt i båda, och för några dagar sedan var det uppsjö, det vill säga att saltsjöns yta stod högre än Mälarens —, så tjenar det just ingenting till att muddra, ty vattnet kommer i alla fall icke ut, emedan hela saltsjön står emot. Om man vill bereda aflopp för ett så litet fall, måste man göra utloppet större på bredden af vattendraget, det hjälper icke att göra det på djupet, när det nedanför ligger en sjö, så stor som saltsjön. Detta är emellertid den åtgärd Stockholms stad vidtagit. Strandegarne hafva önskat bredare aflopp, men Stockholms stad säger, att staden har fördjupat afloppet. Denna fråga borde ock lösas af en kompetent person, och jag hoppas alltså, att om Kongl. Maj:t lemna en ovedlig person detta uppdrag, så skall det blifva väl utfördt.

Nu tillkommer också, att just i dessa dagar Hjelmarens vatten aftappas i Mälaren. Hjelmaren har en yta af 4 qvadratmil, och Mälaren af ungefär 10 qvadratmil, eller något mera än dubbelt så stor areal som Hjelmaren. Strandegarne vid Mälaren hafva sagt, att det skulle betydligt öka vattenståndet i Mälaren, om Hjelmarens vatten leddes dit, men dertill hafva sakkunnige män sagt nej. Jag frågar dock: Om det skall blifva någon effekt af, någon nytta med Hjelmarens sänkning — jag talar nu naturligtvis icke om första aftappingen, ty den vattenmassan rinner snart bort — måste då icke naturligen vid hvarje *vårflöde* vattnet så hastigt som möjligt afledas från Hjelmaren, så att det icke hinner stanna på de vunna markerna omkring sjön, och måste då icke ett bredare aflopp från Hjelmaren göras, helst dessa vårflöden inträffa samtidigt med Mälarens? Men om utloppet från Hjelmaren sålunda förökas, är det omöjligt annat, än att Mälarens vattenstånd ökas. Detta kan icke bestridas, och det är också dertill som standegarne vid Mälaren ansett lämpligt att fästa statsmakternas uppmärksamhet vid denna fråga.

Jag tror icke, att regeringen nu har medel till sin disposition för åstadkommande af rättelse i detta hänseende; och då det också ligger i statens intresse, emedan, såsom jag förut nämnt, staten eger omkring $\frac{1}{6}$ af den ifrågakvarande marken, hemställer jag, huruvida icke staten skäligen borde lemna bidrag till en fullständig undersökning i detta hänseende, och landsting, hushållningssällskap, kommuner och enskilda personer, hvilka äro deraf intresserade, få släppa till resten. Jag anhåller om proposition på bifall till min motion, med det tillägg, som jag förut uppläst.

Herr Rubenson: I likhet med Grefve Sparre skall jag inleda hvad jag har att säga med en upplysning om hvad han yttrade vid 1877 års riksdag i fråga om Hjelmarens och Qvismarens sänkning, vid hvilket tillfälle jag hade det ovanliga nöjet att stå på samma

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersök-
ning för bere-
sande af aflopp
för Mälarens
vatten.
(Forts.)

sida som han, enär vi båda motsatte oss det då begärda låneunderstödet.

Herr Grefven yttrade vid det tillfället: »att förstöra en sådan segelled och det endast för att bereda några enskilde jordegare, de må nu vara flere eller färre, en fördel, det vågar jag kalla ett allmänskadligt företag». Vidare yttrade Herr Grefven: »Dessa sjösänkingsarbeten äro företag, som i allmänhet äro stridande emot naturens ordning, och det är derföre som erfarenheten visar, att de oftare misslyckas än lyckas.» Nu har Grefve Sparre visserligen för att förklara sin olika ställning i dag hittat på en distinktion mellan sjösänkning och vattenregleringsföretag, men måne den kan begagnas här? Att någon skilnad finnes mellan sjösänkningar och sådana vattenregleringar, som gå ut på att sänka vattenhöjden i sjöar, kan jag åtminstone icke inse.

Jag tillåter mig vidare att fästa uppmärksamheten derå, att Grefve Sparre i ett afseende åtminstone kommit på andra tankar än dem han hade för kort tid sedan. Han har nemligen nu medgifvit, att det för Stockholms stad kan ligga ett beaktansvärdt intresse uti att förekomma det mål, dit Grefve Sparre nu, likasom under så många år förut, sträfvar. Det lät likväl helt annorlunda i den skrifvelse Herr Grefven så nyligen som den 15 Januari 1881 aflät till Kongl. Maj:t, ty der har han på det språk han brukar använda, och som herrarne väl torde känna till, yttrat sig som följer: »Komiterade» — d. v. s. Grefve Sparre sjelf, hvarom jag senare skall yttra några ord — »hafva sig väl bekant, att Sveriges lag tillåter expropriation af jord för allmänt behof; men de känna icke någon lag, som berättigar Stockholms stad att fördränka 27,912 tunnland, eller, om man beräknar 4 fots djup för afdikning, vida mera af Sveriges yppersta jord» — Herrarne behagade observera skilnaden i uttryck här, der han yttrar sig inför Kongl. Maj:t, och i motionen, der han talar till Riksdagen, som är sammansatt af personer från alla trakter af Sveriges rike, och der han nöjer sig med att säga *Mälaredalens* yppersta jord — »för att godtgöra misstagen vid en felaktigt beräknad kloakledning eller vid origtigt anlagda påbyggnader eller industriella anläggningar, vid hvilka man icke fäst behörig uppmärksamhet å en efter naturens ordning årligen inträffande uppsjö. Detta är dessutom icke 'allmänna intressen' utan 'enskilda'.» Jag lyckönskar Grefve Sparre, att han åtminstone i detta hänseende kommit till bättre åsichter. Det är i öfrigt icke första gången som åtminstone de, som några år varit med här i Kammaren, hört de utgjutelser Herr Grefve Sparre nu uppvaktat oss med. Det är en gammal historia, att uppställa såsom ett axiom, att Mälaren fordom varit en vik af saltsjön, och att Mälarens hufvudutlopp varit vid Söderström. Det finnes dock både lärde och sakkunnige män, som tviflat på den saken. Bland dem hafva vi en sådan gammal auktoritet som sjelfve Snorre Sturlesson. Han och många med honom hafva nemligen visat, att det är genom Norrström som Mäla-

ren haft sitt naturliga aflopp och att deremot Söder ström i det afseendet varit af ringa eller ingen betydelse. En sådan åsigt har sitt stöd i den smala sandås, som från äldsta tider sammanbundit söder och staden. Detta må nu gälla hvad det kan, men det bevisar åtminstone, att påståendet om Söder ström såsom Mälarens naturliga aflopp alls icke är så obestriddigt, som Grefve Sparre velat låta påskina, tvärtom ha många sakkunnige påstått rena motsatsen. Vidare har Grefve Sparre äfven i dag kommit fram med sitt mycket omordade Kongl. bref till Stockholms magistrat. Händelsevis har äfven jag varit i tillfälle att taga del af den visdomsbok, ur hvilken han hemtat sin kunskap i dessa ämnen. Det är ett Kongl. bref till Stockholms magistrat af den 20 Juni 1748. Der stå verkligen de af Grefve Sparre citerade orden, men olyckan är, att hela detta bref har *icke det ringaste* att göra med Mälarens vattenstånd och dess aflopp genom Norr eller Söder ström, utan brevet afser endast att ge magistraten en skrapa derföre, att den byggt på offentliga platser, utan att dertill inhemta Kongl. Maj:ts tillstånd, och sålunda deruti icke ställt sig gällande författningar till efterrättelse. Men med den fråga, som nu föreligger, har brevet alls ingenting att skaffa.

Här talas äfven ständigt och jemt af Grefve Sparre om 28,000 tunnland, som ibland få heta Sveriges yppersta jord och ibland Mälaredalens bördigaste jord och som skulle skadas genom Mälarens öfversvämningar. Men huru förhåller det sig i sjelfva verket med den saken? Uppgiften är hemtad från en undersökning, som, om jag icke misstager mig, på statens bekostnad anställdes i slutet af 1840- eller början af 1850-talet. Den uppgifna siffran finnes nog der, men hvad betyder den, det är frågan? Det visar sig vid närmare påseende, att de 100-åriga landvinningarne utgjorde 4,789 tunnland, som öfversvämmas; att med ett vattenstånd af 13—15 fot öfver slusströskeln vattendränktes 4,486 tunnland, från 15 till högst 17 fot 8,874 tunnland och slutligen vid högsta flödet från 17 till 20,5 fot öfver slusströskeln 14,551 tunnland. Således, den mark, som skadas vid ett vattenstånd af 15 fot och derutöfver, utgör tillhoppa 23,425 tunnland, och det är dessa, som i syneinstrumentet kallas »bördiga odalegor» och som egentligen kunna sägas taga någon skada vid högre flöden. Läger jag dertill hvad som vattendränktes vid 13—15 fots vattenstånd, eller 4.486 tunnland, så kommer jag upp till en summa af nära 28,000 tunnland. Nu är emellertid frågan, är verkligen all denna mark öfversvämmad af Mälaren, och huru ofta inträffar väl något sådant? Då befinnes det, att vattenstånd af 20.5 fot är något så oerhördt, att icke ens vid det högsta flöde som under de sista årtiondena inträffat, år 1851, vattnet steg så högt; det gick nemligen då icke högre än till 19,21 fot. Sålunda: de omtalade 14,551 tunnlanden torde vi här kunna alldeles lemna ur räkningen, emedan det endast högst sällan inträffar, att Mälaren stiger till mera än 17 fot. På de sista 10 åren har den icke mera än *en enda gång* stigit så högt. Om några 28,000 tunnland bör derföre

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersök-
ning för bere-
dande af aflopp
för Mälarens
vatten.

(Forts.)

här icke kunna blifva något tal, utan på sin höjd om ungefär 13,000 tunnland. Men äfven det är mycket sällsynt, att hela denna areal vattendränkes.

Grefve Sparre har äfven en egendomlig förmåga att i denna fråga alldeles se bort från hvad som blifvit åtgjort för att bereda ett bättre aflopp för Mälarens vatten. Man talar om alla fördämningar, som gjorts o. s. v., och man slår på stortrumman hvar gång man kommer fram med dem; men hvad man aktar sig att tala om, det är, att allt detta egde rum på 1700-talet, och att fördämningarne sedan dess blifvit borttagna, så att strömmen nu är ren. Det är också af sakkunnige män ådagalagdt, att strömmens afloppsareal nu är betydligt större än den var på 1700-talet. För öfrigt ber jag att få upplysa, att Mälarens strandegare icke alltid i denna sak fört samma tal som nu, utan att det tvärtom funnits en tid, då det gick i alldeles motsatt riktning. Jag har all anledning att tro, att äfven Grefve Sparre har kännedom om den handling, som jag nu ber att få för Kammaren uppläsa. Det är ett protokoll öfver inrikes civila ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen den 9 Juli 1803. Der heter det: »Öfver-Direktören, Landshöfdingen af Wetterstedts uti underdånig skrifvelse af den 18 sistlidne månad ingifna omständliga Berättelse, angående hvad i afseende å den föreslagne Södertelje Kanalnrättningen genom dess försorg tillgjort blifvit. — — — Slutligen anmäles i underdånighet angelägenheten deraf så väl för den tillärnade kanalledningen som för segelfarten på Mälaren i allmänhet, att de rensningar, som anställas i Stockholms strömmar, blifva inom vissa gränser inskränkte, så att Mälaren ej må till sjöfartens skada för mycket fällas, hemställda landshöfdingen dertill i underdånighet, om icke Kongl. Maj:t skulle täckas i nåder förordna, att Mälarens utlopp genom Stockholms särskilde strömmar bör bibehållas vid den storlek det nu eger, och inga rensningar annorlunda vara tillåtna än att lika mycket igenmuras och dämmes på det ena stället, som man på det andra kan finna nödigt att upprensa, så att Mälaren vid sin nu varande medelhöjd alltid må kunna förblifva. I hvilket afseende profiler öfver Mälarens nu varande utlopp till dess quadratiska innehåll borde upprättas, dessa till vinnande af nödig stadfästelse i underdånighet anmälas, och på några ställen i fast berg ofvanför Stockholm inbuggas Mälarens medelhöjd. Till verkställighet häraf föreslås, i händelse detta arbete nödigt pröfvas, Öfverste-Löjtnanten Lidströmmen och Major Mechanicus Nordvall, anhållande Landshöfdingen, att, om hans åtgärd härvid erfordras, det han till det vidare biträde då måtte få utse tvenne skicklige ingenjörer af Landtmäterikontoret — — — Kongl. Maj:t gillade i nåder hvad Landshöfdingen och Öfver-Direktören af Wetterstedt såmedelst i underdånighet anført och föreslagit.» Således lär det icke vara så alldeles säkert, att det vore så särdeles skadligt för strandegarne, om Mälarens utlopp vid Stockholm icke ytterligare utvidgades.

Vidare har Grefve Sparre på sitt vanliga skämtsamma sätt sagt,

att det vore så kinkigt att komma till rätta med Stockholms stad, hvarjemte han beklagat sig öfver, att han på den skrifvelse i ärendet, med hvilken han år 1877 ingick till Kongl. Maj:t, icke erhöll något svar från stadsfullmäktige förr än år 1880. Jag ber då få upplysa, att härmed förhåller det sig så, att när ärendet blef färdigt till afgörande hos Kongl. Maj:t, fick det icke afgöras. Hvarför? Jo, därför att Grefve Sparre ingick till Kongl. Maj:t med en ny skrifvelse i ämnet. Det är klart, att stadens myndigheter icke kunna tycka om att ständigt och jemt höra samma visa om igen. De hafva annat att göra än att i en sak, som redan år 1851 blifvit af Kongl. Maj:t afgjord, göra om samma utredning, därför att Grefve Sparre kommer och föranleder en sådan. Han har sjelf varit god och upplyst oss om, att han år 1855, måhända ock tidigare, af Öfverståthållareembetet fått anvisning att i saken instämma Stockholms stad, och att han år 1861 af Kongl. Maj:t fått en dylik anvisning. Men han har icke stämt, och hvarför har han icke gjort det? Sjelf tyckes han vilja låta påskina, att det varit af blyghet. Grefve Sparre må emellertid förlåta mig, om jag icke tror att detta varit orsaken, och om jag får säga min mening uppriktigt, så är orsaken helt enkelt den, att han icke trott sig kunna vinna något med en process, vare sig med Stockholms stad eller staten.

Jag vill icke bestämdt bestrida, att det möjligen kunnat ingå

Helgeandsholmskomiténs uppdrag att taga i betraktande äfven de förhållanden, hvarom här är fråga; hittills har jag icke kunnat finna det. Dermed må nu också förhålla sig huru som helst, så vill jag med anledning deraf, att Grefve Sparre gjorde sig lustig öfver denna komité, »som dött ut», erinra att det fins en komité som icke dött ut, och det är samma komité, i hvilken han är både »ordförande», »ledamot», »komiterad» eller »komiterade», huru det faller sig. Men om strandegarne vilja vara med om allt hvad han skrifvit under på deras vägnar, det lemnar jag derhän, ty detta går vanligen ut på att göra alla myndigheter, huru opartiska de än må vara, misstänkta och att förklara allt hvad de säga för bara prat: strandegarne, de som hafva intresse i saken, de äro de enda opartiske, och några andra begripa den icke.

Slutligen får jag säga, att jag både för egen del och för Kammarens skull önskar, att vi en gång måtte blifva befriade från detta ständiga tal om en sak, om hvilken jag icke kan begripa, att den på något sätt rör Riksdagen. Det är en tvist emellan Stockholms stad och strandegarne, som de må utkämpa vid domstol, och den bästa tjänst strandegarne kunna göra Stockholms stad är, att de instämma staden till domstol, på det att saken en gång må blifva afgjord och icke ständigt dragen inför ett forum, dit den ej hör. Jag yrkar afslag å Grefve Sparres motion och bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Vi hafva nu fått höra parterna i

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

saken, och ehuru jag icke vill upphäfvä mig till domare i densamma, ber jag dock att få säga några ord till försvar för Utskottets utlåtande. Den ärade talaren på stockholmsbänken har redan framställt så många skäl emot Grefve Sparres motion, att jag icke har mycket att tillägga. Jag skulle tvärtom, i fall jag icke visste, att motionären Herr Sparre vore så skicklig att försvara sig, tycka synd om honom, men, som sagdt, han är nog man att försvara sig äfven efter det anförande, som Herr Rubenson hållit emot honom.

Motionären har påstått, att det vore en betydlig skilnad mellan sänkning af en sjö och reglering af vattenståndet. Men så vidt jag kan förstå, måste denna skilnad vara högst obetydlig, om man ens kan tala om någon sådan, emedan ändamålet med så väl det ena som det andra ju är ungefär detsamma. Nu säger motionären, att den ifrågasatta regleringen afser att för öfversvämning skydda jord, som redan för århundraden tillbaka varit brukad. För min del tror jag dock, att man torde kunna hysa tvifvel, huruvida denna motionärens uppgift är så alldeles riktig. Sedan motionären talat om svårigheten att i denna sak komma till rätta med Stockholms stad, föreslår han, att Riksdagen skulle skriva till Kongl. Maj:t och begära att Kongl. Maj:t skulle uppgöra saken med staden, förmodligen utan att först hafva hört parterna i saken. Jag tror dock icke, att ens Kongl. Maj:t kan gå till väga på detta sätt, utan lär väl i alla händelser en undersökning af saken blifva nödvändig. För öfrigt synes det mig som skulle samma skäl, på hvilka Kammarén på förmiddagen afslog en då behandlad motion af enahanda syfte, som den förevarande, nemligen angående undersökning af sjön Venerns vattenstånd, äfven kunna gälla i fråga om denna motion.

Motionären säger, att det borde vara några opartiske män, som skulle undersöka och utreda denna sak. Hvilka skulle då vara opartiske i detta fall? Icke lär det väl gå an att vända sig till några, som äro bosatte här i Stockholm, såsom t. ex. tjenstemän inom Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Men icke heller utom Stockholm lära finnas några härtill dugliga personer, om jag skall lita på det omdöme, som Herr Sparre vid behandlingen af frågan om sjön Hjelmarens sänkning vid 1877 års riksdag i denna Kammaré uttalade angående skickligheten hos våra ingenjörer. Han yttrade nemligen: »Jag skulle trötta herrarne om jag uppräknade alla de fall, der, såsom jag har mig bekant, dessa sjösänkingsföretag varit till föga nytta, och orsaken härtill är, att dessa mot naturen stridande företag äro förenade med så stora svårigheter och att i dem ingå så många olika faktorer, att åtminstone våra svenska ingenjörer ännu icke kunna anses vara dem vuxna. Tvärtom blifva de kufvade af dessa svårigheter.» Således måste antingen ingenjörvetenskapen i vårt land hafva gått mycket framåt sedan år 1877, eller också skall man anskaffa ingenjörer från utlandet. Om ej våra ingenjörer sedan den tiden — ty då dugde de icke enligt Herr Sparres påstående — förkofrat sig, hvem skall man eljest vända sig till, då de, som bäst borde känna till förhållandena, förklarats inkompetente?

Motionären har både i sin motion och i inlagan till Kongl. Maj:t samt under denna diskussion uppgifvit, att Mälaren ursprungligen varit en vik af Östersjön. Det är svårt att med honom tvista om den saken; men något besynnerligt förekommer det dock för den, som vill undersöka, huru det förhåller sig härmed. Officiella handlingar, som jag har i min hand, omförmäla, att redan år 1441 funnits qvarnar vid vattenfallen emellan Mälaren och Saltsjön. Till dessa qvarnar fordrades väl vatten, så framt man icke får antaga, att man på den tiden byggde väderqvarnar i strömmarne; och vidare säges der, hurusom både på 1400- och 1500-talet vissa personer hade privilegium på att åtnjuta afkomsten af der befintliga qvarnar. Detta torde visa, att Mälaren icke varit en vik af hafvet, utan en särskild sjö, som haft sitt utlopp i saltsjön och legat högre än saltsjön; ty lika litet då som nu byggdes qvarnar i stillastående vatten, hälst ångkraften då ej var bruklig.

Vidare säger sig motionären vara viss om, att vattenafloppet varit söder om staden. Andra personer och handlingar, på hvilkas uppgifter jag måste lita lika mycket, påstå dock, att utloppet varit norr om staden, och för den senare åsigten har man stöd i historien, der det talas om, hurusom fordom en konung, som med sin flotta var instängd i Mälaren, gräfvde sig ut genom den ås, der Söder ström sedermera gick fram; ty om denna då varit öppen, så hade han icke behöft gräfvva sig ut. Ett antagligt skäl för, att afloppet nu icke är mindre än förr, består i de uppgifter, man sedan 1804 har angående vattenståndet vid slussgraven. Deraf visar sig, att då vattnet före 1804 hvarv annat år vid slussen steg 16,5 fot öfver sluss-tröskeln, vattnet efter den tiden intill 1853 endast hvarv fjerde år uppnått den höjden och efter 1853 blott fyra gånger. Deraf torde man kunna sluta till, att utloppet för Mälarens vatten icke är mindre nu än förr, så vidt man nemligen får antaga, att Mälarens vattenmassa icke förminskats; ty det får väl anses klart, att om man gjort några tillbyggnader i strömmen, vattnet flere gånger derefter än förut skulle uppnått nyssnämnda höjd. Alla dessa uppgifter, som äro kontrollerade af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, må väl tillerkännas så mycken betydelse, att man må betvipla motionärens påståenden så mycket, att Riksdagen fortfarande bör låta denna sak vara en tvistefråga emellan motionären eller strandegarne, hvilkas målsman han uppgaf sig vara, å ena sidan, och Stockholms stad, å den andra. Att Riksdagen skulle uppmana Kongl. Maj:t att inlåta sig på denna obehagliga tvist, är något, som jag för min del så mycket mindre vill vara med om, som all den utredning i saken, som hittills egt rum, utfallit till strandegarnes nackdel. På dessa skäl får jag på det kraftigaste tillstyrka bifall till Stats-Utskottets afstyrkande förslag.

Grefve Sparre: Jag vill till en början med anledning af den ärade representantens från Stockholm uppträdande hemställa till

Ang. undersökning för beredande af afloppet för Mälarens vatten.

(Forts.)

Ang. undersök-
ning för bere-
dande af aflopp
för Mälarens
vatten.

(Forts.)

honom, att vi i en sak, sådan som denna, måtte tala lugnt och med litet mindre skärpa mot hvarandra. Jag har för min del icke anfallit honom och önskar derföre att icke heller blifva anfallen af honom.

Jag försökte att tenligen tydligt förklara skilnaden emellan en sjösänkning och regleringen af ett vatten, men denna skilnad tyckes hvarken Herr Rubenson eller representanten från Dalarne, som nyss hade ordet, vilja förstå. Det är ju en himmelsvid skilnad emellan, om jag vill genom sänkning af en sjö vinna land, som ligger under vatten, eller om jag vill söka förekomma att mark, som redan är brukad och ligger under plog, skall skadas af öfversvämningar. Det är en väsentlig skilnad emellan att *sänka* en sjö och att *dämma upp* en sjö. Det är just det senare, som blifvit gjordt här vid lag. Under århundraden har uppdämning af sjön Mälaren skett vid Stockholm; och till följd häraf samt den senaste stängningen af Söderström, måste denna sjö numera genom *ett enda* utlopp, nemligen Norrström, afbörda sig allt det vatten, som sjön emottager från de åtta år, förutom andra mindre vattendrag, som i densamma utflyta.

Då jag nämnde, att Mälaren fordom varit en vik af saltsjön, hvilket man från motsidan också har bestridit, åberopade jag ju för detta mitt påstående en sådan auktoritet som Öfverste Nils Ericson, och om man vill göra sig besvär att läsa hvad han säger härom, skall man finna, att jag har rätt härutinnan. Kastar man vidare en blick på de s. k. Södra bergen, skall man af deras formation samt de fyllningsämnen, hvaraf den mark, der nya slussen anlades, utgöres, och hvilka bemålde öfverste var i tillfälle att se, komma till insigt om att det var genom Söderström som Mälaren naturligen hade sin hufvudförbindelse med saltsjön, och att hela marken här tillkommit genom fyllning. Men lemnom denna fråga; låtom oss icke vidare tala om forntiden.

År 1851 fans emellertid ett utlopp vid Söderström, och detta har blifvit stängdt; det är obestridligt! Hafva herrarne någonsin hört talas om att, då stränderna kring en sjö lida af öfversvämningar och sjön blott har två utlopp, man stänger det ena för att föra allt vatten genom det andra, och dervid uraktlåter att göra detta *bredare*, utan endast gräfver litet på djupet, hvilket jag för min del icke kan anse åstadkomma någon verkan, efter som här saltsjön möter, och strömmen då icke kan gå på djupet, utan endast strömma på ytan. Låtom oss, mine Herrar, icke tala om förflutna tider, låtom oss endast tala om att det år 1851 fans *två* utlopp för Mälaren, men att det ena sedan dess blifvit *stängdt*. Kan Herr Rubenson neka till detta?

Man har vidare sagt, att jag gjort mig skyldig till motsägelser, då jag angående den jord, hvarom här är fråga, yttrat ena gången att den var »Mälaredalens yppersta jord» och en annan gång att den var »Sveriges yppersta jord». Ja, jag är verkligen så enfaldig, att jag anser Mälaredalens yppersta jord vara Sveriges yppersta jord,

ty efter vederbörandes utsago består den icke blott af lera, utan äfven af humus. Mälaredalens yppersta jord och Sveriges yppersta jord torde derföre få anses vara detsamma. Vidare har talaren på stockholmsbänken sagt att Kongl. brefvet af år 1748, hvaraf jag läste upp en del, icke angick denna fråga. Jag ber derför att få uppläsa början af brefvet; den lyder sålunda:

»Friedrich med Guds Nåde etc. Vår ynnest och nådige benägenhet med Gud Alsmächtig, Tro-man, Öfverståthållare och Commendeur af Vår Svärdsorden.

Vi sände Eder härjemte afskrift af Vårt utslag, angående *vid Södra Slussen af Eder tillåtna Bod-byggnader*, med nådig befallning, at ej allenast ställa detsamma Eder till underdånig under rättelse utan ock att befordra dess verkställighet.»

Och derefter kommer, hvad jag förut uppläst. Kan talaren ännu påstå, att detta bref ej berör denna sak?

Samme talare har vidare sagt, att den af mig uppgifna arealen af den fördränkta marken eller 28,000 tunland kunde betydligt reduceras. Det är visserligen sant att denna areal är olika vid 13, vid 15 och vid 18 fots vattenhöjd öfver slusströskeln. Men att Herr Rubenson kunde komma till det resultatet att reducera arealen ända till 14,000 tunnland, derför att vattnet år 1851 steg blott 19,21 fot öfver slusströskeln, förstår jag alldeles icke. Enligt mina uppgifter vattendränkas 4,486 tunnland vid 13 till 15 och 23,426 vid 15 till 18 fots vattenhöjd öfver slusströskeln; och jag tror, att man icke kan göra annat än följa de uträkningar, som i början på femtitalet gjordes, och som väl äro att anse såsom officiella, efter som de skett på föranstaltande af Kongl. Maj:t och under öfvervakande af en utaf Kongl. landtmäterikontoret utsedd chef.

Vidare har Herr Rubenson påstått, att alla utfyllningar i strömmen äro borttagna. Tillåt mig fråga, huru är det med den vid Söder ström? Är den borttagen? Det är den *icke*, och det är der öfver man klagat.

Samme talare har äfven sagt, att en öfverdirektör af Wetterstedt yttrat med anledning af frågan om Södertelge kanal, att med afseende å dess anläggning vore nödvändigt reglera sjön för seglationens skull, och att samma skäl gälde för Stockholm i afseende å anbringandet af en sluss i södra utloppet. Hvad hafva strandegarne med detta att göra? Efter hvad jag sagt, hafva *de* i alla tider klagat öfver uppdämningen vid Stockholm, och det göra de ännu. Hr Wetterstedt har aldrig fört deras talan.

Den ärade talaren har jemväl haft godheten säga, att det är jag ensam, som är både komiterad, komiterade och komiterades ordförande. Jag kan emellertid visa Herr Rubenson, om han det önskar, protokoll, utvisande att jag, jemte några andra personer, vid sammanträden med strandegarne blifvit utsedd till komiterad för denna frågas utredning.

Den ärade representanten på dalabänken har sagt, att jag icke

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

hade förtroende till våra ingenjörer. Det har jag sagt i fråga om sjösänkningar. Jag anser nemligen, att vi i Sverige ännu hafva för liten erfarenhet om dessa för att kunna beräkna de ofantliga *sättningar af marken*, som dervid förekomma; och detta är orsaken hvarför jag tvekar om lämpligheten af *sjösänkningar*, en tvekan, som jag här om dagen hörde delas äfven af andra personer. Men om jag också påstår, att vi ännu sakna tillräcklig erfarenhet för att kunna säkert bedöma huru mycket vattnet sätter sig vid en sjösänkning, har jag väl derföre ej sagt att man icke bör hafva något förtroende för ingenjörerne i fråga om att kunna göra en beräkning huru det skall gå till att åstadkomma reglering af en sjös vattenstånd. Ty — jag upprepar det ännu en gång — det är en himmelsvid skillnad emellan att taga i beräkning mark, som ligger en eller annan fot under sjön, mot att från öfversvämningar rädda den mark, som redan är brukad. Man har vidare sagt att floden ej är så stor nu som förr. Ja, mine herrar, det kommer sig af det mycket enkla skälet, hvilket genom statistiska iakttagelser är ådagalagdt, att i Skandinavien, åtminstone norra delen deraf, sjön sänker sig, eller vallen höjer sig i regeln med två fot på hvart hundra år. Således är det mycket naturligt att floden eller vattenhöjden icke kan uppnå samma punkt *nu* som under förflutna århundraden.

Hvad åter de omtalade qvarnarne angår, så veta ju Herrarne allesammans, att, när en sjö ligger bredvid en annan sjö, dessa båda sjöar sällan äro *fullkomligt* i nivå med hvarandra; och att det således måste vara någon liten ström mellan å ena sidan Mälaren, till hvilken 8 vattendrag flyta, och å andra sidan Saltsjön, är uppenbart.

Frågan är således: finnes det någon utväg att förekomma de olyckor, som inträffa genom öfversvämningar, eller att åt Mälaren bereda ett så vidgadt aflopp, att dessa olyckor minskas? Jag har nämnt, att orsaken hvarför jag föreställer mig att Kammaren skulle kunna behjerta denna fråga, ehuru Venern-frågan på förmiddagen icke behjertades, är den, att staten här är intresserad icke allenast såsom egare af 5,772 tunnland af den jord, som öfversvämmas, utan tillika af Helgeandsholmen, och det är tvist underkastadt, hvilken kan vara skyldig att afhjelpa den uppdämning, hvartill utfyllningarna vid denna holme äro vållande. Jag trodde dessutom, att det icke skulle vara staten värdigt att låta en sådan fråga gå till domstol, i synnerhet då staten jemväl har *intresse* af att afhjelpa sagda olägenheter. Härtill kommer den fördelen, att, om en behörig undersökning i denna sak åvägabringades, man jemväl kunde taga i betraktande de intressen, som Stockholms stad kan hafva *mot* regleringen, om nemligen dess sjöfart derigenom möjligen skulle hämmas eller dess kloakledning blifva mindre verksam.

Jag har ej sagt, att det är någon blyghet från min sida, som gjort att jag ej stämt Stockholms stad, utan det är derför att,

sedan jag anhängiggjort ett påstående mot staden, hvilket icke afgjordes förr än 1861, följande året, 1862, den komité blef tillsatt, som skulle reglera Helgeandsholmsförhållandena och tillika taga frågan om Mälarens vattenflöden i betraktande. Denna komité satt i 10 à 12 år, tror jag, så att slutligen ledamöterna dogo, och under den tiden tyckte jag det ej vara lämpligt att börja en process, och jag är ännu af den åsigt, att en mager förlikning är bättre än en fet process. Processer äro det vedervärdigaste jag vet på jorden, och därför föreställer jag mig, att det är bättre och lämpligare att staten, som i detta afseende är både kärke och svarande part, emedan den både är egare af vattendränkta mark och af den jord, som i viss mån hämmar afloppet, låter uppgöra förslag till afhjelpande af olägenheterna, vid hvilket förslag strandegarne då hade att stödja sig.

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.).

Grefve Björnstjerna: Jag har blifvit uppkallad af Herr Grefve Sparres sista anförande. Han fortfar deri i sitt påstående, att det stora utloppet från Mälaren från början varit vid Södra bergen. Detta är en sak, som är mycket svår att afgöra för närvarande, men säkert är, att alla våra gamle historieskrifvare äro i detta afseende af olika tankar med Herr Grefven. Allesammans hafva sökt bevisa, att berättelsen om huru Olof den Helige vid sitt sjörofvetåg till Mälaren gräfd sig ut vid nuvarande slussen är fullkomligt riktig. En författare har till och med gjort sig besväret att räkna ut, huru många kubikfot jord derföre behöfde uppgrävas samt ådagalagt, att saken gick förträffligt och låtit sig göra på en enda natt. På alla gamla kartor öfver Stockholm kan man äfven se, att vattnet på södra sidan är ofantligt mycket smälare än på den norra. Äfven ur militärisk synpunkt kan man sluta, att så var förhållandet, emedan fästningsverken till hufvudsaklig del voro belägna på norra sidan. Endast ett torn var förlagdt på den södra. Men vi kunna ju lemna denna fråga å sido, den inverkar ej särdeles på sjelfva saken.

Att Herr Grefven deremot fortfarande påstår, att det af konung Fredrik utfärdade brefvet skulle gälla några utfyllningar i strömmen, förefaller högst besynnerligt. Herr Grefven läste upp början af nämnda bref, men glömde att nämna att saken endast gälde det Kongl. Maj:ts förbehållit sig, att ej några nya hus skulle få uppbyggas vid slussen, utan att man förut erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd dertill. Om någon igenfyllning af vatten är deremot deri icke den ringaste fråga.

Det vigtigaste af hvad Herr Grefven anförde, var emellertid, att sedan nya slussen 1851 byggdes och den gamla slussgraven samtidigt igenfylldes, utloppet i betydlig mån derigenom minskats och stora olägenheter för standegarne uppkommit. Bra besynnerligt är då, såsom äfven talaren på dalabänken påvisat, att då öfversvämningar förut ganska ofta återkommo, har sedan år 1853 — eller på

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens ratten. (Forts.)

mera än 28 år — icke mer än två gånger något betydligare flöde i Mälaren inträffat. Detta kommer sig helt naturligt deraf, att på samma gång den gamla slussgrafven fylles, muddrade man upp på andra ställen, så att vattnet i det hela fick större utlopp, än det förut hade. Grefve Sparre påstår visserligen, att man i fråga om utloppet icke får beräkna vattnets djup, utan endast dess bredd. Herr Grefven torde dock lätt finna sitt misstag, om han behagade i Norrström ofvanför bron släppa ner något föremål som flyter på vattnet och ett annat som sjunker några fot under ytan: inom ett par ögonblick komma båda fram nedanför bron. Detta torde tillräckligt visa, att den nedre strömmen är lika stark som den vid vattenytan.

Angående den stora skada, som genom öfversvämningar skulle tillskyndas strandegarne, får jag nämna, att jag sjelf är strandegare vid Mälaren, och att för 40 år sedan, i början af min jordbrukspraktik, det åtskilliga gånger hände, att jorden led af öfversvämningar; men på senaste åren har skadan varit så obetydlig, att derom icke lönar mödan att tala. Grefve Sparres tal, om de 28,000 tunnlanden bästa jord, som skadades i följd af den uppdämning Stockholm gjort för sin kloakledning, tyckes sålunda mera vara skämt än verklighet.

Herr Grefven talade vidare om, huru långsamt Stockholms stad bevsarar inlemnade skrifter från strandegarne; Herr Rubenson har redan svarat härå; särskildt hvad Herr Grefvens sista skrifvelse angår, vet han säkerligen lika väl som jag, att svar är från drätsel-nämnden lemnadt — jag har det här i min hand. När man genomläser detta svar och ser det högst betydliga arbete, som erfordrats för att göra de uträkningar, som deri förekomma, måste man medgifva, att intet skäl finnes att anklaga stadens byggnadschef för försumlighet. Af detta i min tanke högst förtjenstfulla arbete visar det sig emellertid tydligt, att vattenutloppet, långt ifrån att hafva förminskats, tvärtom betydligt utvidgats.

Hvad slutligen raset vid Helgeandsholmen beträffar, nämnde Herr Grefven, att när man begärde af *staden*, att den skulle upptaga nämnda ras, hänvisades man till *staten*; när man åter vände sig till *staten*, visades man åter till *staden*. Detta är dock icke fullkomligt enligt med rätta förhållandet. *Staden* har, som jag tror, på mycket goda skäl sagt, att då raset skett vid den gamla bropelaren, der bron fordom gick öfver strömmen, och marken der är kronans, det också är kronans skyldighet att der underhålla kajen, likaväl som Kronan på södra delen af holmen iordningstält dervarande kaj utan att ifrågasätta deltagande deri från stadens sida. Kongl. Maj:t har visserligen hittills icke yttrat sig i frågan, men jag är fullkomligt öfvertygad, att, när han det gör, utgången blir den, att kronan kommer att verkställa kajens iordningställande likaväl här som på södra sidan.

För min del skulle jag icke hafva något emot, i fall en under-

sökning, sådan som Grefve Sparre föreslagit, komme till stånd. Jag är öfvertygad att den icke skulle leda till det resultat, som motionären afsett. Det lämpligaste sättet att komma till slut med saken är det som representanten på dalabänken redan påpekat, och vågar jag därför hemställa det Herr Grefven behagade vidtaga den åtgärd, som honom 1861 af Kongl. Maj:t anvisades, eller att å strandegarnes vägnar instämma Stockholms stad till allmän domstol. Då nu alla undersökningar redan äro så utförligt gjorda, att snart sagdt hvar enda prick i strömmen är flere gånger uppmätt, torde saken då snart kunna afgöras och detta utan allt statsanslag. Jag yrkar således bifall till Utskottets betänkande.

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

Herr Hedlund: De intressanta upplysningar, som nu blifvit lemnade i denna gamla tvistefråga, rörande hvilken jag antager att många med mig varit i ovisshet, hafva synts mig fullkomligt vederlägga Grefve Sparres tal om inskränkning af den strömfåra, som skulle leda Mälarens vatten ut i hafvet. I den delen af Grefve Sparres yttrande synes mig således icke några vidare upplysningar vara af nöden.

Ett annat moment af samme talares anförande synes deremot icke vara tillräckligt undersökt, nemligen hans tal om öfversvämningar. Han yttrade att 27- eller 28,000 tunnland af Sveriges yppersta jord vore utsatta för öfversvämningar. Deraf har jag dragit den slutsatsen, att dessa öfversvämningar voro ständigt återkommande, ja, kanske permanenta, hvadan denna betydliga jordareal skulle vara för odlingen förlorad. Nu har man fått den upplysningen, att 14,000 tunnland af denna jord icke vore öfversvämmade mer än en gång på trettio år. Det är dock en stor skilnad häremellan och det föreställningssättet, att det är en ständigt öfversvämmad jord. Och det — det får den ärade talaren ursäkta — har varit intrycket af hela hans tal, att jorden ständigt vore utsatt för öfversvämningar. Nu finner man dock, att ganska stora tidrymder förflutit emellan öfversvämningarne, åtminstone hvad de 14,000 tunnlanden angår. Emellertid är det dermed icke ens sagdt, att denna öfversvämning förstör jorden för det året den infinner sig. Det beror på huru länge den varar; och om den kommer vårtiden och räcker endast en kortare tid, så kan det vara en ängsvattning, som icke är ofördelaktig. Nu har jag, såsom uppfödd på en ö i Mälaren och hafvande der tillbragt hela min ungdom, någon kannedom om Mälarens strömningar, hvilka visserligen vållat öfversvämningar under någon kortare tid på våren, men som därför icke haft några märkliga följder. Jag hade därför trott, att förhållandena från den tiden — och det är ju många år sedan jag hade tillfälle att göra den erfarenheten — väsentligen förändrats, och att detta vore anledningen till de ifriga klagomål från Mälarens strandegares sida, hvilka jag såsom gammal Mälarbo mer än en gång uppmärksammat; men jag finner till min glädje, att så icke skett, och att således skildringen härom måste vara öfver-

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.

(Forts.)

drifven. Jag kan därför icke fatta annat än att det ligger något under denna fråga; jag tror, att det i sjelfva verket är en sjösänkning man önskar. Ty det lider intet tvifvel, att, om vattenståndet skulle kunna sänkas några fot, många egare af egendomar med långgrunda stränder med god jordmån skulle göra landvinningar, lika väl som Hjelmarens strandegare. Men äfven om detta ur andra synpunkter vore önskvärdt, så betviflar jag, att det vore möjligt, hur bredt och djupt man än må göra utloppet. I förbigående vill jag nämna, att ett vattendrags förmåga att föra med sig vatten beror på mynningsens genomskäringsarea, således på både bredden och djupet. Om man således drager in på bredden och ökar djupet, så blir resultatet detsamma. Derom torde Herr Grefve Sparre icke heller vara okunnig. Men jag vet icke hur man skulle kunna göra en sådan landvinning vid Mälaren, då vattnet der och i Saltsjön så ofta hafva samma nivå. Den, som bor här i Stockholm, vet ju, att, fast Norrström den ena dagen brusar med ett starkt vattenflöde, så kan dagen derpå ett motsatt förhållande ega rum, och det blir uppsjö. Detta beror icke på Mälarens utan på Saltsjöns vattenhöjd, hvilken ater läser bero på lufttrycket i Saltsjön, om jag icke blifvit origtigt underrättad. För min del tror jag således icke, att det är möjligt att göra ett utlopp ur Mälaren, som kan åstadkomma landvinning, med mindre man höjer Mälarens bassin. Kunde man höja den några fot öfver Saltsjön, då vore målet vunnet. Nu säger Grefve Sparre, att detta skulle kunna gå för sig, fastän det skulle gå något långsamt; Mälarens bassin skulle höja sig 2 fot på 100 år. Det synes mig något besynnerligt, att Mälarens bassin skulle hafva höjt sig 2 fot på 100 år, och vi ännu hafva öfversvämningar.

Jag är glad öfver de upplysningar, som lemnats. Ty när man ehuru man har intresse för saken, icke har tillfälle att sätta sig in i en fråga, som gäller huruvida stora jordrymder skola komma odlingen till godo eller icke, är det glädjande att dessa klagomål icke hafva giltigare grunder än de, som här anförts. Jag vill blott vidare betona den omständigheten, att man icke har rätt att tala om en af vattenflöde dränkt jord, när det gäller så sällan återkommande fall af öfversvämning, och det icke är fullständigt bevisadt, att ens dessa verkliga förstöra hela den nämnda jordrymden.

Grefve Sparre: Jag har redan två eller tre gånger sagt, att det icke är möjligt att tala om en *sänkning* af Mälaren, eftersom den ligger vissa tider af året i nivå med Saltsjön, och likväl säger den siste talaren, att detta skulle vara den innersta tanken i mitt yttrande. Här har aldrig varit fråga om något annat än en reglering af Mälarens vattenstånd. Jag har heller aldrig yttrat, att jag önskade att sänka Mälarens yta, och jag kan således icke fatta, huru talaren kan påstå, att detta vore min innersta tanke. Tvärtom har jag alltid sagt, att det är en himmelsvid skillnad mellan en sjös sänkning och en reglering af dess vattenstånd.

Den siste talaren sade vidare, att det är origtigt att tala om, att det är så mycken mark, som lider af Mälarens höga vatten, därför att icke alla de här nämnda tunnlanden öfversvämmas hvarje år, utan en del blott omkring hvarjt fjerde år. Men kan icke en olycka vara stor, som inträffar blott hvarjt fjerde år? Vidare sade talaren, att öfversvämningarne till större delen endast vore en fördelaktig ängsvattning, som ingalunda skadade jorden. Jag får dock upplysa honom om, att de trakter, som öfversvämmas af Mälaren och hvarom det här är fråga, till en stor del icke bestå af ängsmark utan af odlad jord, och när vattnet står öfver den in i Juli månad, undrar jag hvad man sedan på året skall kunna göra med den; den är förstörd icke blott för det året utan äfven för det följande, ty den är så genomdränkt af vatten, att den icke duger till någonting, emedan den icke kan upparbetas. En öfversvämning, som inträffar blott ett år, gör jorden obrukbar icke endast för detta utan äfven för de följande åren.

Ang. undersökning för beredande af aflopp för Mälarens vatten.
(Forts.)

Vidare påstod samme talare, att det icke skulle vara mera än omkring 14,000 tunnland, som vid högsta vattenflöde öfversvämmades. Här har dock blifvit erkändt af Herr Rubenson att det af mig uppgifna tunnland-talet öfversvämmats, ehuru naturligtvis icke all denna jord vid hvarje vattenstånd kommer under vatten, utan en del vid 13, en del vid 15, en del vid 17 och en del vid 19 fots vattenhöjd öfver slusströskeln. För att emellertid visa Herrarne, hvilken skada som verkligen inträffar, och hvad vi lida af dessa öfversvämningar, må det tillåtas mig anföra, hvad en person nyss sagt mig, eller att arrendatorn till den vid Mälaren liggande egendomen Kurö omkring år 1868 — jag minnes icke säkert hvilket år — lyckades erhålla en nedsättning i arrendet till följd af de stora öfversvämningar, som då varit. Att dessa öfversvämningar således verkligen skada, kan man väl icke neka; och om jag sagt, att vi lida af Mälarens öfversvämningar, finnes det väl ingen mer än talaren på göteborgsbänken, som misstar sig till den grad, att han påstår det jag sagt, att marken fördränktes *hvarje år*. Ett sådant fall benämnes icke öfversvämning.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen framställt propositioner enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammarern Utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utåtande N:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från rå- och rörshegmanet Lilla Pälstorp N:o 3 i Skaraborgs län samt indragna militieboställena Bro N:o 2 i Vestmanlands län och N:o 2 Appuna Orregården i Östergötlands län.

Ang. villkoren
för försäljning
af brännvin.

§ 3.

Skedde föredragning af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 2, angående villkoren för försäljning af brännvin.

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt yttrat sig öfver Herr *Hans Anderssons* i Bringåsen inom Andra Kammaren väckta motion N:o 87, hvaruti föreslagits »att Riksdagen måtte för sin del besluta och genom underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes utfärda författning om förbud för utskänkning af spirituösa drycker vid läger under vapenöfningstiden eller der trupp eljest är för flera dagar sammandragen; men att tillstånd till utskänkning må af Konungens Befallningshafvande beviljas, derest två tredjedelar af manskapet samt kommunalnämnden i den församling, lägerplatsen är belägen, dertill lemna sitt bifall.»

Och hade Utskottet hemställt,

att Herr *Anderssons* ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet lemnades, på begäran, till motionären

Herr *Hans Andersson*, som anförde: Då jag nu går att söka försvara min motion, skall jag be att till en början få uppläsa åtskilligt af hvad Utskottet sagt och åberopat.

Utskottet säger: »Derjemte har motionären till bevis derpå, att åtminstone i motionärens hemtrakt soldaterna sjelfve äska blifva qvitt brännvinsutskänkingen vid mötesplatserna, vid motionen fogat i bestyrkt afskrift en af 456 man bland gemenskapen vid Jemtlands fältjägarecorps skriftligen gjord anhållan, att all utskänking af spritdrycker vid corpsens marketentier måtte afskaffas, utan att dock af skriften framgår, när den blifvit afgifven och till hvem den varit stäld, hvarom icke heller motionen meddelar upplysning, lika litet som om nämnda skrift ledt eller kunnat leda till någon åtgärd.» Med anledning häraf får jag upplysa, att denna petition, eller hvad man nu får kalla den för, kom mig till handa den 24 sistlidne Januari, således sedan jag kommit hit till Stockholm. Den är således skriven icke blott i detta århundrade, utan till och med helt nyligen, nemligen i slutet af sistlidet och början af detta år. Således är den af temligen färsk datum. Orsaken, hvarför den skickades hit och icke aflemnades till regementschefen eller vederbörande befäl, är helt enkelt den, att nämnde jägare en gång förut vändt sig till befälet för att få bort utskänkingen af spritdrycker vid corpsens marketentier, utan att det lyckats dem, och då var det naturligt, att

de skulle vända sig till ett annat håll för att lyckas. Enligt mitt förmenande är det heller icke att undra på, att, då de förut försökt på andra håll att få sin vilja igenom, men misslyckats, de nu vändt sig till Riksdagen. Petitionen är visserligen hvarken stäld till Riksdagen eller mig eller någon annan, men den är i alla fall tillräckligt tydlig, för att visa hvad manskapet vill, och detta är väl hufvudsaken. Handlingarne i frågan äro mig tillsända i original samt här afskrifna och vidimerade af mina länskamrater, Herrar Gunnar Eriksson och Per Olof Eriksson.

*Ang. vilkoren
för försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

Utskottet har vidare sagt, »att det visserligen finner syftemålet med motionärens förslag behjertansvärdt, men enligt nu gällande lag kan ingen särskild utskänkning inom läger eller kasern ifrågakomma, utan att vederbörande militärchef derom gjort framställning, och Utskottet är förvissadt derom, att när en allmänt uttryckt önskan från truppens sida om utskänkings upphörande göres, densamma ej af vederbörande militärbefäl lemnas utan afseende». Jag har ju deremot alldeles nyss sagt, att det icke lätteligen kan lyckas genom att vända sig till vederbörande militärbefäl. Det förefaller mig också besynnerligt, att, ehuru Utskottet sjelf säger, »att motionärens förslag är behjertansvärdt», det dock icke framställt något annat förslag i samma syfte, då det ansett mitt förslag vara förkastligt. Det enda skäl, som Utskottet stödt sig på, för afstyrkande af mitt förslag, är, »att Utskottet anser den föreslagna åtgärden att ytterligare ändra åberopade paragraf, som ej längre sedan än vid sistlidna års riksdag erhöll sin nu egande lydelse, icke för närvarande vara af behovet påkallad». Men jag skulle vilja fråga: hvarför skola vi hafva årliga riksdagar; är det för att se efter, om statsvagnen går i sina vanliga hjulspår, eller månne icke fast mer, för att tillse om den behöfver smörjas? Jag tror för min del detta senare vara hufvudsaken. Om nu mitt förslag icke kunnat af Bevillnings-Utskottet gillas, så har ju Utskottet motionsrätt och kunde således hafva omskapat paragrafen i eu mera antaglig form.

Jag kan för min del icke finna annat än att mitt förslag har sin stora betydelse och det har också kanske vida större betydelse än mången vid första påseende vill tro. Det är nemligen, efter mitt förmenande, en fråga, som kommer att afgöra den stora militärfrågans öde, ty blir icke först den mindre frågan löst på ett tillfredsställande sätt, så betvivlar jag, att den stora frågan kommer att lösas. Ingen förståndig människa lär väl vilja släppa ynglingarne till ett läger, der de få öfva sig lika mycket i dryckjom som i exercis. Man bör derfor se denna sak sådan den är och icke annorledes. Då soldaterna i allmänhet icke hafva politisk rösträtt, är det så mycket nödvändigare, att Andra Kammaren behjertar deras ställning, synnerligast som Första Kammaren genom sitt beslut visat sig vara *befällets* målsmän och vi veta, att dess välvilja sällan sträcker sig så långt ned som till soldaten och hans familj. Genom ett enda penndrag kan Riksdagen för de sistnämnda bespara hundratusentals

Ang. villkoren för försäljning af bränvin. kronor om året, på samma gång ett frö till oenighet, vårdslöshet och tjenstefel undanröjdes och befälet finge nöjet anförä *nyktra* och till följd deraf *lydiga* trupper, i stället för att nödgas afstraffa förseelser, begångna i fyllan och villan, hvilket icke kan vara behagligt för befälet.

(Forts.)

Jag yrkar afslag på Bevillnings-Utskottets afstyrkande hemställan och bifall till min motion och detta i soldaternas samt deras hustrurs och barns namn.

Friherre Fock: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid i denna fråga. Bevillnings-Utskottets förslag är redan bifallet af Första Kammaren, och motionärens yrkande lär således icke, hvad beslut än denna Kammare fattar, komma att föranleda någon åtgärd vid innevarande riksdag. Att det väckta förslaget i och för sig är af behjertansvärd natur, har Utskottet ju äfven erkänt, men Utskottet har redan i inledningen till sitt betänkande uttalat betänkligheter vid att nu vidtaga ändringar uti den ifrågavarande författningen, då man snart har att vänta fullständigt förslag rörande denna lagstiftning. Utskottet har vidare uttalat den säkra förmodan, att, om en anhållan eller framställning af det slag, som här är i fråga, af nära nog hela styrkan af manskapet vid en corps gjordes till regementsbefälet, skulle detsamma icke lemna denna anhållan utan afseende. För min egen del måste jag uttala min tro, att det är en obefogad beskyllning mot svenska arméns befäl, att de skulle vara döfva för en sådan framställning; åtminstone bör man, innan man uttalar en sådan förebräelse mot befälet, anförä och lära känna skäl och bevis för det gjorda påståendet. Det ligger i militärbefälets makt att helt och hållet förbjuda den ifrågavarande utskänkingen; och jag återupprepar det, jag kan icke föreställa mig annat än att så äfven i detta fall skall ske, om framställning derom göres. Skulle emellertid mot all sannolikhet verkligen visa sig att så ej blefve förhållandet, och ändring ej genom anmälan hos Kongl. Maj:t ens vunnnes, då lär icke Riksdagen underlåta att vidtaga kraftiga åtgärder uti ifrågavarande hänseende.

Denna paragraf 23 af Kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin ändrades vid nästlidne års riksdag till sin nuvarande lydelse; och jag kan för min del icke vara med om att nu återigen ändra densamma. Att vi hafva årliga riksdagar är väl sant, men icke kan detta vara för att hvarje år ändra de särskilda paragraferna i gällande författningar.

Jag upprepar, att, då Första Kammaren redan fattat beslut i ämnet, lär ett annat beslut af denna Kammare för närvarande icke kunna föranleda till någon åtgärd; och jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedlund: Jag anhåller få nämna, att jag inom Utskottet i hufvudsaken stod på motionärens sida, oaktadt jag icke bifogat

något särskildt yttrande. Jag ansåg nemligen de skäl, han anförde, vara behjertansvärda, och att dessutom åtskilliga omständigheter talade för, att en annan myndighet än Konungens Befallningshafvande, nemligen kommunalnämnd, hvilken en dylik försäljning nära rör, också borde få hafva sitt ord med i laget. Jag har derföre inom Utskottet föreslagit, att till 23 paragrafen 1 momentet af Kongl. Förordningen den 24 Augusti 1877 angående villkoren för försäljning af bränvin m. m., hvilket nu lyder sålunda: »Vid läger eller der trupp eljest är för flere dagar sammandragen, vid helsobrunn eller badort, på passagerarefartyg eller der värdshusrörelse af annan anledning kan för någon del af året tillfälligtvis vara af omständigheterna påkallad, må för kortare tid än år rättighet till bränvinsutskänkning meddelas af Vår Befallningshafvande» etc., skulle fogas ett tillägg så lydande: »samt vederbörande kommunalmyndighet sådant medgifver». Jag har således icke endast velat hafva en inskränkning i det fall i motionen ifrågasättes, utan äfven vid brunns- och badorter, enär jag erfarit, att kommunerna haft ondt af dylika tillfälliga bränvinsförsäljningar som af Konungens Befallningshafvande upplåtits, utan att kommunerna dervid blifvit hörda. I Utskottet vann dock mitt förslag så litet understöd, att jag icke vågade insistera på min mening. Så väl öppet som enskildt uttalade man misstroende emot de kommunala myndigheterna och påstod, att ett medgifvande för dem att bestämma öfver dylika bränvinsförsäljningsrättigheter ofta skulle leda till köpslagande derom. Jag känner icke de grunder, man kan hafva för ett dylikt misstroende, ehuru jag visserligen enskildt hörde anföras ett ganska nedslående exempel på något dylikt.

Skulle nu Kammaren, till följd af de upplysningar motionären lemnat, finna, att hans motion bör än vidare behjertas, skulle jag tro detta lämpligast borde ske under form af en återremiss, för att Utskottet måtte se till, om icke ett tillägg till bränvinsförsäljningsförordningen i motionens syfte kunde ske. Detta kan Utskottet också omedelbart göra, utan att man behöfver derom aflåta någon särskild skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Herr Nils Petersson: Den, som något har sig bekant, huru det brukar tillgå vid dessa militär- och beväringmöten — och det tror jag vi känna till litet hvar — lär nog icke förundra sig öfver, att en motion i dylikt syfte framkommit.

För min del vill jag visserligen icke gå fullt så långt som motionären, att man alldeles skulle förbjuda bränvinsutskänkning vid dessa lägerplatser, men tror dock att en bättre tillsyn och kontroll deröfver vore af nöden. Vid dessa möten samlas ofta en massa civile personer, och icke sällan uppkomma genom den utskänkning af spirituösa drycker, der eger rum, oordningar af ganska allvarsam art.

Då Första Kammaren nu redan bifallit Utskottets förslag, och, såsom nyss nämndes, ändring i paragrafen skett så nyligen som förledet år samt förslag till ny bränvinsförfattning är under utarbetande,

*Ang. vilkoren
för försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

kan man naturligtvis icke för närvarande göra något i anledning af motionen, utan bör bifalla Utskottets förslag, men jag vill dock lägga de herrar på hjertat, som skola utarbета det nya lagförslaget, att de hafva motionen i minnet, så att denna brännvinsutskänkning icke blir så fri som den nu är.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall bedja få förena mig med Herr Hedlund i hans yrkande på återremiss till Utskottet af första punkten uti detta betänkande. Jag gör detta dels emedan jag hoppas, att då Första Kammarén bifallit Utskottets förslag, har den också bifallit motiveringen för detsamma och erkänt det behjertansvärda af motionärens förslag, dels ock därför att, då Bevillnings-Utskottet har motionsrätt, det icke borde vara omöjligt för detsamma att välvilligt återupptaga frågan och inkomma med ett nytt förslag i det syfte, motionären önskat.

Man torde temligen allmänt hafva sig bekant, huru mycket ondt dessa utskänkingsställen på mötesplatser åstadkomma. Jag har sjelf exerceerat beväring och påminner mig ännu med grämlse de uppträden, som derunder egde rum, i det att pojkar, som väl någon gång smakat brännvin. men säkerligen aldrig berusat sig, vid mötesplatsen i sällskap med sina kamrater berusade sig till den grad, att de måste föras in på högvakten, der de fingo arrest såsom straff, derföre att de öfverlastat sig på en krog, som befälet sjelf anordnat. Jag fann detta högst oegentligt, och hela saken gjorde på mig ett pinsamt intryck. Det föreföll mig så mycket mera besynnerligt, som jag förut visste, att inom kommuner, der krogar förekomme i sammanhang med gästgifveri eller af annan dylik anledning, innehafvarne af dessa äro i författningen förbjudne att hålla dem öppna vid t. ex. mönstringar. När pojkarne samlas till mönstring, säger lagen att krogen skall vara stängd, men när de komma tillstädes på mötesplatsen, då öppnas krogen. Det ligger häri en oförklarlig motsägelse, och jag kan ej finna något skäl dertill. Nu hör man temligen allmänt uttalanden af manskäpet derom, att anledningen till de svårigheter, hvilka mött afskaffandet af dessa utskänkingsställen vid mötesplatserna, skulle ligga deri, att den, som bestrider mathållningen åt befälet, äfven har utskänkning af brännvin, för att maten derigenom skall hållas till billigare pris. Jag kan för min del ej tro, att en sådau bevekelsegrund verkligen förefinnes hos befälet, men denna tanke har inrotat sig hos manskäpet, och derför synes det mig särdeles angeläget, att man söker taga bort till och med skenet.

Jag skulle önska en förändring i den rigtning, motionären föreslagit. Jag förenar mig derför i yrkandet om återremiss under förhoppning, att Bevillnings-Utskottet upptager saken å nyo och inkommer med förslag i ämnet.

Herr Gunnar Ericsson: Herr Talman! Mine Herrar! Det

hufvudsakligaste skäl, Bevillnings-Utskottet anfört för sitt afstyrkande af motionärens förslag, innehåller, att, då »enligt nu gällande lag ingen särskild utskänkning inom läger eller kasern kan ifrågakomma, utan att vederbörande militärchef derom gjort framställning, och Utskottet är förvissadt, att när en allmänt uttryckt önskan från truppens sida om utskänkings upphörande göres, densamma ej af vederbörande militärbefäl lemnas utan afseende». Detta skäl har visserligen blifvit tillräckligt vederlagdt så väl af motionären som af den siste ärade talaren, men om något skulle behöfvä tilläggas, så är jag satt i tillfälle bidraga till vederläggningen med ett litet skäl, som är ganska nätt och på samma gång enligt mitt förmenande icke så oväsentligt. Innan jag det gör, ber jag dock att få förutskicka den upplysningen, att det finnes manskap vid andra corpser än Jemtlands fältjägare, som också önskar göra sig qvitt utskänkingsrörelse vid deras läger. För detta ändamål har detta manskap tagit sig för att kringstända listor, för att förena sig om en framställning i sådant syfte, men naturligtvis kunde detta icke verkställas, utan att befälet erhöill kunskap om det rysliga attentatet mot krogrörelsen, och befälet utfärdade då följande order till underbefälet, hvilket aktstycke, som meddelats mig af trovärdig person, jag skall taga mig friheten uppläsa, så lydande: »Ordres till underbefälet från befälet. Frågor som skola framställas till manskapet.

- 1:o. Om någon karl underskrifvit någon lista?
- 2:o. Om han gjort det sjelf eller låtit någon annan skriva namnet?
- 3:o. Om han visste hvad han skrifvit under?
- 4:o. Hvem som lemnat listorna åt jägarne?
- 5:o. Sergeanten skall tillhålla allt manskap det otilbörliga i denna sak och förbjuda på det strängaste att underskrifva dylika listor.»

Är det under sådana förhållanden mycken förhoppning, att befälet skall fästa något afseende vid manskapets önsknings och behof? Jag tror det ej och anser för min del, att ingenting vidare behöfs än just hvad jag nu har anfört för att ådagalägga behöfligheten af motionärens förslag. Ty denna order till underbefälet talar aldeles tillräckligt och lemnar oss en antydning om det sätt, hvarpå befälet understundom bemöter manskapets önsknings, då det är fråga om bränvinsutskänkningen vid våra öfningsläger. Detta är åtminstone för mig tillräckligt för att yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till motionärens förslag.

Herr Wieselgren: Jag är säkerligen icke den ende i Kamraren, som med ganska mycken ledsnad hört det bevis, den siste talaren lemnat på ett militärbefäls ringa intresse för sedlighetssträfvan bland manskapet. Det är alltid illa, då sådana lemnas derhän; men beklagligast förekommer mig det, att befälet visar sig ogent mot manskapet, när detta sjelf inser hvad för detsamma är nyttigt och vidtager åtgärder för åstadkommande deraf. Det är

*Ang. vilkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)*

Ang. villkoren för försäljning af brännvin. ett skäl till för mig att finna en lagförändring i det af motionären föreslagna syfte synnerligen önskvärd och behöflig. Då emellertid Första Kammaren redan bifallit Bevillnings-Utskottets föreliggande betänkande, och man icke gerna kan förutsätta att, äfven om Bevillnings-Utskottet skulle till följd af Andra Kammarens begäran med nytt förslag inkomma, Första Kammaren skulle finna sig för-anlåten derå fästa afseende, då sådant naturligtvis skulle stå i mot-sats till dess förra beslut, så tror jag icke, att återremiss kan leda till något resultat; utan är jag fast hellre beredd att rösta för bi-fall till förslaget, enär genom en sådan åtgärd tillfälle gifves att uttrycka en med motionens syfte öfverensstämmande opinion. Jag ber emellertid att särskildt få tacka motionären icke blott därför att han tagit sig denna högst viktiga sak an, utan också därför att han satt oss i tillfälle att taga kännedom om den petition, som blifvit af manskapet vid Jemtlands fältjägarcorps afgifven. Det har för mig varit synnerligen glädjande att i denna petition se ännu ett talande bevis på den goda anda, som besjälar våra indelta sol-dater; och om så olyckligt skulle hända, att desse inom kort skola få gifva vika för en ny så kallad värfvad stam, är det mig desto kä-rare, att motionären genom ifrågavarande bilaga till sin i ämnet af-gifna motion i vår riksdags förhandlingar rest ett epitaphium öfver den *gamla* stam, hvilken man nu af olika skäl bemödar sig att få bort, men hvilken man, om så sker, säkerligen snart skall lära sig att sakna.

(Forts.)

Jag ber att särskildt få fästa Kammarens uppmärksamhet på, att läkarekongresser både utrikes och inom vårt eget land under senare åren uttryckt såsom sin bestämda öfvertygelse, att spirituösa drycker icke böra tillhöra »soldatportionen» vare sig i fred eller i fält. I detta uttalande ser jag ett ytterligare skäl för en lagstiftningsändring i det syfte, motionären afsett. Och då man icke kan blunda för det förhållande, att motarbetandet af spirituösa dryckers missbruk torde vinna på att manskapet får hafva ett ord med i laget, tror jag att hvad motionen äfven i detta afseende innehåller kan vara förtjent af uppmärksamhet.

Vid denna riksdag lär emellertid icke något vidare kunna i saken åstadkommas. Dock vill jag, då jag ser Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet här närvarande, med mycken enträ-genhet och i all vördnad bedja honom taga särskildt denna fråga i sorgfälligt öfvervägande, då han för Kongl. Maj:t framlägger det förslag till brännvinsförsäljningslag, som vi förvänta att nästa Riks-dag skall få sig af Kongl. Maj:t förelagd. Jag ber att få lägga honom sagda fråga på hjertat, med den vördsamma påminnelsen att hon är af ganska stor vikt, och värd att behandlas med icke min-dre allvar än någon annan af de s. k. »stora frågorna».

Jag anhåller få yrka bifall till motionen.

Häruti förenade sig Herrar *Abt. Rundbäck* och *Hammarberg*.

Herr Magnus Jonsson: Herr Talman! Mine Herrar! Äfven jag ber att få understödja motionären i hans goda syfte. Efter så värtaliga ord, som den ärade talaren här midt framför mig yttrat, borde jag icke behöfva tillägga många. Jag vill endast tillkännagifva, att jag sett kontrakt uppgjorda i det syfte, som en talare på dala-bänken omnämmt, under beklagande att sådant kan få passera, hvarigenom man enligt mitt förmenande ockrar så väl på lasten som på manskapet. Dessutom förstoras det onda, om, såsom ofta är händelsen, i närheten af en mötesplats finnes en mängd löse arbetare, anstälde vid större arbetsföretag, hvilka arbetare i sådant fall hafva tillfälle att komma till mötesplatsen icke allenast under vec-kans lopp utan allra mest på söndagar.

*Ang. villkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)*

Det är beklagligt, säger jag, därför att icke en röst från folket skall mera höras och beaktas af vederbörande befäl än som hittills skett. Jag känner till kommuner, i hvilka en sådan mötesplats är belägen, som gjort allt möjligt för att blifva af med det elände, krogrörelsen medför, utan att dock lyckas. Man har försökt att inskränka försäljningen till manskapet, så att icke privata personer skulle kunna få köpa bränvin m. m., men icke heller detta har lyckats, hufvudsakligen af det skäl, att de personer, som skola hålla föda och kost åt befälet, icke ansett sig kunna afvara rätt att försälja bränvin, utan att höja priset för mathållningen. Detta är, tror jag, anledningen hvarför vederbörande befäl icke velat lyssna till folkets uttalade önskan.

Jag får dock medgifva, att förhållandena under senare tider, genom det utmärkt hyggliga befälets försorg, blifvit mycket bättre; åtminstone det sista året har krogen på den plats, jag nu äsyftar, varit stängd under gudstjensten och vissa tider för öfrigt på sön- och helgedagar, hvilket ju är ett ganska stort steg till det bättre. Och då jag nu nämner, att hela den kring mötesplatsen boende befolkningen, äfvensom en stor del af manskapet önskar att varda af med krogarne, så tror jag det vore till samhällets sannskyldiga nytta, om kroglifvet i allmänhet kunde undanrödjas från sådana platser, der en mängd folk samlas och der i följd deraf med bränvinets tillhjälp många dåliga gerningar lätt blifva begångna.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan slutar med att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr *Westin* instämde med Herr Magnus Jonsson.

Herr E. G. Boström: Jag har begärt ordet med anledning af Herr Hedlunds förslag om att meddelande af rättighet till bränvinsutskänkning vid läger eller der trupp eljest är för flera dagar sammandragen skulle göras beroende af vederbörande kommunalnämnds samtycke. För min del tror jag att detta icke är nödigt eller ens lämpligt, ty kommunalnämnden har i allt fall tillfälle att göra sig hörd hos Konungens Befallningshafvande. Om en rege-

Ang. villkoren
för försäljning
af brännvin.
(Forts.)

mentschef eller corpschef hos Konungens Befallningshafvande gör anmälan om meddelande af rätt till sådan brännvinsutskänkning, och kommunalnämnden funnit, att deraf pläгат uppkomma olägenheter, så står det kommunalnämnden fritt att hos Konungens Befallningshafvande gifva sitt bekymmer tillkänna, och denna myndighet lärer då desto mindre underlåta att taga de af kommunalnämnden yttrade betänkligheter i öfvervägande, som det ingenstädes finnes föreskrifvet att en dylik ansökning nödvändigtvis skall bifallas. Om flertalet af manskapet vid Jemtlands fältjägarcorps önskar blifva qvitt brännvinsutskänkningen vid mötesplatserna, så kan en annan del önska fortfarande hafva tillfälle erhålla en sup, hvilket enligt min åsigt icke är så synnerligt farligt. Men om tillfälle dertill icke gifves på tillätligt sätt, så veta vi nog huru lätt lönkrogar uppkomma; men legaliserade krogar, som kunna kontrolleras, äro alltid bättre än lönkrogar.

Herr Hedlund slutade sitt anförande med att yrka återremiss. Ett par talare hafva redan anmärkt, att en sådan återremiss icke skulle tjena till något, och jag instämmer deri. Icke heller anser jag att en återremiss i det syfte, som Herr Liss Olof Larsson föreslagit, eller att Bevillnings-Utskottet skulle begagna sin motionsrätt för att inkomma med nytt förslag, skulle gagna till något. Jag tror nemligen, att, med de åsichter Utskottet byser, det icke kan begagna en sådan rätt, om ock Utskottet i fråga af förevarande beskaffenhet eger dylik rätt, som jag icke kan bestämdt påstå.

Med fäst afseonde på de grava beskillningar, som blifvit rigtade mot befälet vid svenska armén, ber jag att få erinra om regeln: *audiatur et altera pars*, eller: äfven den andra parten bör höras. För min del är jag öfvertygad om, att befälet icke kommer att lemna utan afseende en framställning i ämnet från manskapet, men jag kan icke finna det vara öfverensstämmande med disciplinen, att framställningen göres genom en skrift, derå namnunderskrifter i mängd samlats, i stället för att hvar man sjelf framsäger sin mening.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud: För min del har jag alltid ansett såsom något önskvärdt, att brännvinsupandet minskades, och icke minst önskvärdt att så skulle ske inom armén. Jag har derföre också i min mån sökt bidraga till att borttaga krogarne inom kaserne; och i det stora hela instämmer jag således med motionären. Under senare tider hafva krogarne vid de värfvade regementena i allmänhet blifvit borttagna. Så är ock förhållandet å Karlsborg. Der hafva funnits flera utskänkingsställen, men de äro numera allesammans borttagna. Ett par garnisonsregementen i Stockholms stad hafva uttalat önskan om krogarnes afskaffande vid dessa regementen, och det har skett, der så ske kunnat. Vid några rege-

menten har det icke kunnat ske, till följd deraf att de med entreprenörerne uppgjorda kontrakt icke kunde lagligen brytas. Men när tiden för dessa kontrakt gått till ända, så blir det ock slut med dessa krogar.

*Ang. villkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)*

Beträffande bränvinsutskänknigen å mötesplatser, så önskar jag lifligt, att den måtte upphöra, och jag instämmer i denna del med motionären. En talare har här sagt, att hinder för upphörande af sådan utskänkning skulle möta derföre att entreprenören, som ombesörjde mathållningen åt officerarne, lemnade dem bättre betalningsvilkor mot det att han finge rätt att utskänka bränvin åt truppen. En annan talare har till och med yttrat, att han sett sådana kontrakt. Jag tviflar emellertid på saken, och jag beklagar, att det omnämnda förhållandet icke blifvit bättre utredt, i synnerhet som deenne talare är ledamot af Lag-Utskottet. Det är möjligt, att talaren sett kontrakten, men det är sannolikt, att han icke läst eller förstått dem. Emellertid fagnar det mig, att saken kommit på tal, ty jag är öfvertygad om, att krigsstyrelsen icke skall underlåta att taga reda på rätta förhållandet. Men är det osanning, så står talaren, som sagt detta, med skammen.

Hvad angår den petition, hvarom man talat, så skulle jag gerna velat hafva hört den uppläsas. Det är möjligt att äfven här ligger något missförstånd. Jag har svårt att föreställa mig, att icke vederbörande militärbefäl går manskapets önskan till mötes, så vidt icke möjligen andra förhållanden härvid jemväl varit inverkan.

Jag har ingen framställning att göra.

Herr Magnus Andersson: Det lider intet tvifvel, att icke den ifrågavarande motionen till sitt syfte öfverensstämmer med folkets önsknigar i allmänhet. Derom är jag så mycket mera öfvertygad, som jag, allt sedan mitt riksdagsmannakall började, flerfaldiga gånger blifvit så väl muntligt som skriftligt ombedd att vid riksdagen väcka motion i samma rigtning. Skulle jag hafva gjort det, har jag dock helt säkert gått längre än motionären. Ty i den ort, jag representerar, är det icke blott manskapets och underbefälens, utan, som jag tror mig med temlig visshet kunna påstå, äfven befälens önskan, att all bränvinsförsäljning vid mötesplatser måtte borttagas; och jag skulle derför vilja, att rättigheten till bränvinsutskänkning vid dylika platser inskränktes med hänsyn till både befäl och manskap. Som jag emellertid ganska väl insåg, att ett förslag i denna rigtning icke skulle hafva mycken utsigt till framgång, utan att det understöddes från befälens sida, gjorde jag ett besök hos chefen för det i min ort förlagda regemente, hvilken jag visste sjelf vara en nykterhetsvän. Jag tillkännagaf för honom min afsigt att väcka motion i ämnet, framstälde mina skäl derför, bland andra det nyss antydda, att både befäl och manskap voro för att få bort krogarne vid lägerplatser, samt begärde slutligen, att han ville understödja mig genom att lemna ett intyg om denna inom

Ang. villkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)

regementet rådande mening. Han behjertade varmt min sak, men förklarade sig af åtskilliga omständigheter förhindrad att lemna mig sitt understöd i den form jag begärt. Väl vetande, att han i ena som andra fallet talade fullt upprigtigt, insåg jag att från det hållet ingen hjälp, åtminstone ingen synlig hjälp var att motse, och jag afstod därför från mitt uppsåt, viss som jag var, att en motion i angifna syfte utan understöd från befälets sida icke hade någon framgång att vänta.

Såsom särdeles kännetecknande för det allmänna tänkesättet bland folket i detta fall och dess fiendtliga stämning mot kroglivet vid truppernas mötesplatser vill jag nämna, hurusom jag flerfaldiga gånger, då ämnet kommit på tal, hört med ifver och bestämdhet förklaras, att förr än vi alldeles fått bort kroglivet vid mötesplatserna, förr gå vi icke godvilligt in på en enda dags förlängning af värnpligten. Då sådana tänkesätt äro rådande bland folket, vore det att djupt beklaga, om denna utskänkningsfråga icke blefve på ett tillfredsställande sätt löst, innan den stora frågan om allmänna värnpligtens utsträckande förekommer till slutlig behandling; ty min övertygelse är, att utgången af sistnämnda fråga kommer att i väsentlig mån blifva beroende af det sätt, hvarpå den sak, hvarom vi nu diskutera, blifver afgjord.

Jag kommer emellertid att, om icke något annat bättre förslag blifver framställt, yrka bifall till motionen, ehuru jag, såsom förut är antydt, dermed anser alltför litet vara vunnet, då de deri föreslagna inskränkande bestämmelserna icke afse äfven befälet. Jag skulle derföre icke ogerna sett, om Kammaren kunnat förena sig om ett enhälligt uttalande i motionens syfte, då vi ju kunde hafva hopp att vid nästkommande riksdag få motse ett nytt, det allmänna önskningsmålet bättre motsvarande förslag i ämnet.

Herr Hedlund: Vore det verkligen, som här från åtskilliga håll påståtts, förhållandet, att med en återremiss af punkten ingenting kunde uträttas, så skulle jag naturligtvis icke hålla på mitt yrkande derom. Först vill jag dock hafva klarhet härutinnan. För min del anser jag emellertid, att, då Första Kammarens afslag gäller endast en skrifvelse till Kongl. Maj:t, detta afslag väl icke kan utgöra hinder för Bevillnings-Utskottet att, med begagnande af sin motionsrätt, återkomma till Kamraren med ett nytt förslag i ämnet, innefattande det tillägg till 23 paragrafen i utskänkningslagen, hvarom jag förut talat, synnerligast som detta tillägg skulle blifva af en annan lydelse, än motionären föreslagit. Jag vill nemligen icke, på sätt motionären yrkat, hafva in i paragrafen det stadgande, att upplåtelse af ifrågavarande utskänkningsrätt skall bero gemensamt af en viss majoritet af manskaper och af kommunalnämnden, utan jag anser, att kommunen ensam bör vara den afgörande i detta fall. Men, såsom sagdt, kunna herrarne öfvertyga mig, att med en återremiss ingenting kan vinnas, så afstår jag gerna och förenar mig i Herr

Wieselgrens yrkande om bifall till motionen, ehuru jag, i följd af de skrupler jag hyser mot densamma sådan den är, helst skulle vilja bifalla ett förslag, hvori uttalades ett godkännande af motionens syfte. Ett sådant beslut skulle äfven utgöra en opinionsyttring i frågan från Kammarens sida, och som vi hafva glädjen att se ett par af regeringens ärade medlemmar nu vara närvarande i Kammaren. är jag öfvertygad, att en sådan opinionsyttring ické skulle förklinga ohörd.

*Ang. villkoren
för försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

Jag ber att till de argument, som redan blifvit anförda mot brännvinsutskänkning vid lägerplatser, få foga ännu ett par, dervid i synnerhet påpekande en omständighet, som jag anser vara den betänkligaste af alla — jag menar faran af subordinationsbrott. Med kännedom om, huru svenskens lynne under rusets inflytande ofta bryter fram i en vildsinthet, som står i egendomlig strid med hans eljest i allmänhet i nyktert tillstånd lugna och fridsamma sinnelag. torde man kunna föreställa sig, huru lätt en berusad beväringssyngling kan komma i gräl med kamrater, ja, till och med förgå sig mot förmän, och att — vi veta huru stränga våra krigslagar äro — följderna kan blifva flera års straffarbete. Jag vet, att förlidna är en sådan händelse inträffade, och jag tror mig icke träda grannlagens beten för nära, då jag berättar, att en af regeringens nu varande ledamöter, som hade fått kännedom om saken, alldeles sjelfmant utverkade benådning för den skyldige. Med sådana fall för ögonen och med tanken på, att, under det svenska folket af lagens bud tvingas att skicka sina söner till beväringsslägren för att der undergå den öfning, som är förbunden med den allmänna värnpligten, man kan riskera, att denna ungdom blir införd på så farliga vägar, som kunna leda ända till straffarbete, är det alltför vågadadt att låta det närvarande tillståndet fort fara sådant som det är, äfven om sådana fall jag nyss vidrört vore mycket sällsyntare än de äro.

Jag har äfven på ett annat ställe och inför personer, som hafva direkt inverkan på sakens afgörande, fått uttala mitt klander öfver de dåliga anordningar, som äro vidtagna för vårt beväringssmanskap. Ehuru jag måste medgifva att, efter borttagande af friköpningsrätten och sedan de bättre lottade elementen inom samhället ingått i beväringen, på senare tider dessa förhållanden blifvit mera beaktade till följd deraf att åtskillige målsmän till beväringssynglingar kunnat få sin klagan och sitt ogillande fram till vederbörande och i följd deraf en förbättring inträdt, tror jag dock att mycket ännu återstår, som är högeligen förtjent af befälets uppmärksamhet. Under alla förhållanden borde man dock vara med om att få bort en sådan fara, som här föreligger.

Jag har med glädje hört att en sådan opinionsyttring gjort sig gällande äfven från de värfvade regementena, i följd hvaraf icke den indelte soldaten står ensam om en opinionsyttring, som vittnar om en sedlig karakter. Jag ber att få nämna, och det hafva troligtvis alla kännedom om, att de som äro mest svage för och mest hem-

Ang. vilkoren fallne åt frestelsen till starka dryckers begagnande, äro, när de komma för försäljning i nyktert tillstånd, de allra ifrigaste att fördöma bruket af sådana af bränvin. drycker. Det är således icke något särskildt kriterium på nykterheten hos den indelte soldaten att han underskrifver en petition i nykterhetens intresse. Dermed vill jag dock icke förringa hans moraliska värde, oaktadt jag icke anser att detta utgör ett argument för tillfället i afseende på formen för det nya försvaret.

Det har blifvit sagdt af Herr Boström, att om kommunalnämnderna hos Konungens Befallningshafvande gjorde framställning om upphörande af en sådan försäljningsrätt, hvarom här är fråga, så skulle behörigt afseende fästas å en sådan anhållan. Så vidt jag är rätt underrättad, går det dock så till, att chefsambetet ingår till Konungens Befallningshafvande med sin anhållan om utskänkningsrätt, och Konungens Befallningshafvande ger då helt enkelt denna rättighet. utan att kommunalmyndigheterna derom hafva ringaste kännedom, och troligen skulle de icke ens anses berättigade att komma med påminnelser i en sådan sak. Våra vederbörande äro icke så tillmötesgående mot dem, som de anse icke hafva med en sak att göra. Deremot om i den ifrågavarande paragrafen skulle införas det tillägg, som jag föreslagit, så skulle Konungens Befallningshafvande icke kunna gifva sådant tillstånd, utan att kommunen först lemnat sitt samtycke. Det synes icke komma att ingripa i författningens tillämpning, och ingen svårighet finnes att göra ett tillägg i den syftning, att vederbörande kommunalmyndighet skall lemna sitt samtycke, innan tillstånd gifves. Detta stadgande komme att gälla våra badorter, läger och dylika inrättningar, der kommunerna stundom kunna hafva stora olägenheter af dessa tillfälliga utskänkningsrättigheter.

Jag förenar mig med Herr Wieselgren och de ledamöter, som yrkat bifall till motionen, men först skulle jag likväl bra gerna velat hafva en bestämd utredning, huruvida icke Bevillnings-Utskottet skulle kunna vara i stånd att inkomma med förändradt förslag i den riktning jag åsyftat ännu vid denna riksdag, äfven när Första Kammaren lemnat sitt bifall till Bevillnings-Utskottets afstyrkande af skrifvelse till Kongl. Maj:t i samma syfte.

Herr Olof Jonsson: Då äfven jag inom Utskottet tillhörde dem, som gerna ville lemna bifall till motionen, åtminstone hvad angår dess syfte, men det oaktadt icke reserverat mig, är det kanske min skyldighet att angifva några skäl för min åsigt.

Först vill jag meddela, att jag icke kan dela motionärens i motiven till motionen uttalade mening, att förslaget icke afsåge att lägga hinder i vägen för tillstånd af rättighet att tillhandahålla bränvin vid måltiderna för befälet. Skall man hafva ett förbud i detta afseende, bör det gälla alla; i annat fall blir det orättvist och medför skadliga följder i flera afseenden.

Så är äfven min åsigt, att man icke bör göra ett sådant för-

buds meddelande beroende af, huruvida en viss del af manskapet i ett regemente derom gör framställning. Jag kan icke heller förstå, hvilka svårigheter skulle kunna uppstå för manskapet därför att det icke velat teckna sina namn under en sådan framställning, eller att detta förfarande skulle kunna anses såsom brist på lydnad.

*Ang. villkoren
för försäljning
af brännvin.
(Forts.)*

Det har blifvit ifrågasatt, huruvida frågan skulle återremitteras eller motionen skulle bifallas. I detta afseende ber jag att få hemställa, om det kan vara skäl till en återremiss, ty när Första Kamraren redan fattat sitt beslut. lär ingenting vidare nu kunna i saken åtgöras.

För min del skulle jag dessutom helst se, att motionen ändrades derhän, att det blefve beroende icke på en större eller mindre del af manskapet, utan på vederbörande kommunalnämnd, om någon utskänkning vid mötesplatsen skulle få ega rum eller icke. Om motionären eller någon annan vill framlägga ett förslag i sådant syfte, skall jag gerna vara med om det. Sjelf vill jag icke göra det, enär jag är öfvertygad att, sedan frågan nu en gång blifvit bragt på tal. regementscheferne och öfrige, som saken närmast rör, icke skola underlåta att egna saken den uppmärksamhet, hvaraf den kan anses vara förtjent. Det berättigade i motionens syfte erkännes ju af alla; det är endast fråga om sättet för sakens utförande.

Friherre Fock: Jag är fullkomligt öfvertygad, att alla inom denna Kammare äro lika varma vänner af ordning och sedlighet hos landets militära trupper, men meningarne kunna dock vara delade i fråga om bästa sättet att vinna detta mål. Följden af ett absolut förbud mot utskänkning vid lägerplatserna skulle, såsom redan framhållits, lätt kunna blifva den, att derigenom, åtminstone på åtskilliga ställen, den olagliga försäljningen af spirituosa i stället framkallades. Det hade varit särdeles önskvärdt att, då en motion i detta ämne blifvit väckt, Utskottet i motionen fått del af åtminstone några af de upplysningar i frågan, som här i afton lemnats, och hvarigenom motionen vunnit ett kraftigt stöd. Visserligen var motionen beledsagad af en petition från ett visst regementes manskap, men för Utskottet förelåg icke någon anledning antaga, det icke denna petition skulle, om den å vederbörlig ort framlemnades, medföra önskad verkan; och jag är för min del ännu öfvertygad att så skall blifva händelsen. Mine Herrar, här hafva i dag framkastats ganska allvarsamma beskyllningar mot arméns befäl, men bevista, bestyrkta fakta torde dock vara både önskliga och nödiga, innan Riksdagen fattar sitt beslut. Utan tvifvel torde äfven den diskussion, som här förts. föranleda till en närmare utredning af saken; och jag föreställer mig, att i många fall det genom en sådan utredning skall visa sig, hvarpå de öfverklagade förhållandena verkligt bero, och att de alldeles icke äro att tillskrifva något intresse hos befälet att på manskapets bekostnad skaffa sig billigare lefnadskostnad under mötestiderna. Jag vill åtminstone taga arméns be-

Ang. vilkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)

fäl i försvar mot en så obestyrkt beskyllning. Här har äfven talats åtskilligt, som icke hör till ämnet. Så t. ex. om önskvärdheten af att de kommunala myndigheterna finge bestämningsrätt i alla de fall, hvarom talas i 23 paragrafen af bränvinsförsäljningsförordningen. såsom i fråga om utskänkning på ångbåtar, vid badorter o. s. v. Men härom är ju nu alldeles icke fråga, och jag vill därför nu icke inlåta mig på den saken, ehuru jag måhända skulle kunna hafva åtkilligt derutinnan att upplysa. Slutligen har bland mycket annat äfven framställts yrkande om frågans återremitterande till Utskottet. Jag kan dock icke föreställa mig att, efter det beslut Första Kammaren redan fattat, en återremiss skulle medföra annan påföljd, än att Utskottet inkomme till Andra Kammaren med hemställan att Kammaren ville i frågan fatta beslut. Man säger visserligen, att Bevillnings-Utskottet har motionsrätt. Ja, det är sant, men endast i bevillningsfrågor, och denna lär väl svårligen kunna anses vara en sådan. Och för öfrigt, icke lär väl Andra Kammaren kunna tvinga Bevillnings-Utskottet att begagna sin motionsrätt, i synnerhet då, såsom här är fallet, Första Kammaren redan gifvit godkännande åt Utskottets åsigt. Då anser jag det vara mycket bättre, att Kammaren genom att bifalla motionen, ehuru derigenom någon Riksdagens vidare åtgärd ej för närvarande föranledes, gifva sin bestämda opinion till känna. För min del vågar jag dock tro, att Andra Kammaren icke har af nöden att i denna fråga gifva någon opinion till känna. Jag är nemligen fullt och fast öfvertygad, att ingen finnes som drager i tvifvelsmål Andra Kammarens sympatier för nykterhet och ordning så väl vid mötesplatser som i öfrigt; och någon opinionsyttring i det hänseendet synes mig därför icke vara behöflig. Den diskussion som här förts kan icke undgå att göra sin verkan, kanske till och med större sådan än ett rent bifall till motionen skulle åstadkommit. Jag tror därför, att Kammaren gör bäst i att bifalla Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag skall först be att få till den siste ärade talaren frambära min tacksamhet för det sätt, hvarpå han tog mina kamrater i försvar, fullkomligt förvissad, som jag är, att de beskyllningar, som här framkastats mot dem, äro alldeles grundlösa. Jag skall derefter anhålla att få nämna några ord om min egen person, och vågar jag utbedja mig Herrarnes förlåtelse därför. Jag har icke mera än en enda gång i mitt lif smakat bränvin, det var då mina ryttare vid ett tillfälle önskade att dricka sin dåvarande löjtnants skål och något annat icke fans att tillgå än en sup. Herrarne torde häraf kunna sluta till att jag icke är någon vän af denna dryck; tävrtom anser jag lika mycket som någon annan här i Kammarerna densamma vara vårt folks farligaste fiende. Men detta hindrar icke att det förefaller mig som om förevarande motion, sådan den är affattad, icke gerna bör kunna få ett annat öde, än det Utskottet tillstyrkt. Jag kan nemligen omöjligt tänka mig att,

i fall manskapet vid ett regemente önskade att bränvinsutskänkning vid detsamma blefve förbjuden, befälet skulle sätta sig deremot. Deremot, innan en sådan önskan hos manskapet blifvit uttryckt, torde det vara ganska svårt att förbjuda denna utskänkning, i synnerhet som det skulle väcka en viss uppmärksamhet, om befälet fortfarande förbehölle sig rättigheten att förtära spirtuosa, under det att det för manskapet icke vore möjligt att taga sig en sup, deraf det under en regning och kall väderlek väl kunde vara i behof. I likhet med hvad Friherre Leijonhufvud upplyste rörande förhållandena vid Karlsborg, tillåter jag mig omnämna, att vid volontärskolan för kavalleriet, hvilken står under mitt befäl och är förlagd i det nya etablissementet å Ladugårdsgärdet, *all* bränvinsutskänkning är förbjuden. Hvad åter beträffar de missbruk af starka drycker, som ske under mötestiderna, tror jag att de officerare, som möjligen äro här närvarande, skola gifva mig rätt, då jag säger, att högst sällan inträffar, det någon af stantruppen beträdes med att hafva öfverlastat sig. Deremot inträffar det beklagligen mycket ofta, att beväringsynglingarne, när de rycka in, äro druckne, men detta hafva de icke blifvit på mötesplatsen, utan under marschen dit. Jag har nämnt detta för att visa, att det icke är så alldeles gifvet att borttagandet af bränvinsutskänkningen vid regementena skulle hafva den följd, som Herr Hedlund förmodade, eller att derigenom skulle förekommas subordinationsbrott bland beväringsynglingarne. Man kunde tvärtem ganska väl tänka sig att ett sådant borttagande af den lofliga bränvinsutskänkningen, som på mötesplatserna alltid står under befälets tillsyn, lätt kunde framkalla lönkrögerier, något som säkerligen skulle hafva vida farligare följder. Jag återkommer till hvad jag i början sade, eller att denna motion, sådan den här föreligger, enligt hvilken det skulle bero uteslutande på manskapet och kommunalmyndigheterna, icke på befälet, om bränvinsutskänkning vid regementsmötet skulle tillåtas eller ej, innebär en orimlighet som icke bör godkännas, och yrkar jag för den skull bifall till Utskottets förslag.

*Ang. vilkoren
för försäljning
af bränvin.
(Forts.)*

Herr Magnus Jonsson: Det yttrades nyss af en talare från stockholmsbänken, att denna fråga icke kunde anses hafva blifvit i laga ordning utredd, fastän en ledamot af Lag-Utskottet uppträdde och sökt utreda saken. Men, mine Herrar, jag skulle verkligen, om jag ville närmare inlåta mig på saken, kunna utreda den. Det ber jag emellertid nu att få slippa, men det vill jag tala om för den talaren och för hela denna Kammare, att jag varit i tillfälle att se åtskilliga af dessa kontrakt, hvarom jag här talat. Jag ber vidare få säga, det jag dels känner några af de personer, som ingått sådana kontrakt, och dels att andra tala om innehållet af desamma; och för öfrigt kan jag säga, att det är en offentlig hemlighet numera, att sådana kontrakt finnas, samt huru med den saken sig förhåller. Jag ber emellertid att slippa inlåta mig på saken närmare, än att

Ang. villkoren
för försäljning
af bränvin.

(Forts.)

säga, att det fins ett regemente, der befälet under mötena betalar för sin kost 2 kronor 50 öre om dagen; för det få de då tre mål mat och dessutom kaffe med, som jag tror, dithörande konjak; underbefälet och musiken betala 1 krona 25 öre om dagen. Men tro väl herrarne, att befälet skulle få lefva så godt, som de göra, för ett sådant pris, om det icke vore något annat, som ersatte den som håller dem kosten. Jag känner vidare, att vid en mötesplats finnas uppställda två stånd, der bränvin försäljes, och för rätt att sälja spirituosa i dessa stånd bjöd en person 3,500 kronor för sommaren; men det anbudet antogs icke af den som hållit befälet med mat och dylikt, och sålunda torde man väl kunna antaga, att det inbringar ännu mera. Jag ber ännu en gång att slippa närmare inlåta mig på den frågan, men nog skulle jag kunna bevisa allt hvad jag här sagt, fastän jag icke nu har kontrakten i mina händer.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så vet jag knappt om det skulle gå an att taga bort all utskänkning af spirituosa vid mötesplatserna. Jag tror man finge lof att låta befälet få taga sig en sup och ett glas punsch, eljest skulle de nödgas allt för mycket gå ifrån sina vanor. Och äfven för manskapet kan det väl mången gång vara nästan nödvändigt att få sig en sup. synnerligast under oväder och när mötena hållas tidigt på våren, medan det ännu är rätt kallt, särskildt uppe i Norrland. Jag vill sålunda icke gå så långt att stadga rent förbud mot all utskänkning vid lägerplatserna, men så långt vill jag gå, att utskänkning skulle få ega rum endast till befäl och manskap, men deremot icke till en hel del främmande personer, som icke hafva något på lägret att göra. Jag tror också att, om en sådau inskränkning vidtoges, klagomålen skulle blifva mera sällsynta. Men om åter manskapet begär att blifva befriadt från detta fluidum, undrar jag om saken icke skulle kunna ordnas på det sättet, att staten på vissa tider tillhandahölle bränvin åt dem, som ville hafva sådant. Emellertid tror jag icke motionen kan bifallas sådan den nu föreligger. Efter hvad vi nyss hört uppläsas af Herr Gunnar Eriksson, kan man nemligen finna, att manskapet, äfven om det skulle vilja, icke vågar göra en sådan framställning. För min del tror jag derföre Kammararen gör bäst i att fatta ett sådant beslut, att Kammararen förklarar sig instämma i motionens syfte.

Friherre Leijonhufvud: Jag har begärt ordet endast med anledning af den siste talarens yttrande, att möjligheten för officerarne att få sina mål för så billigt pris, som han nämnde, nemligen för öfverbefälet 2 kronor 50 öre om dagen och för underbefälet 1 krona 25 öre om dagen, skulle bero derpå, att den som hölle markenteriet äfven hade rättighet till bränvinsutskänkning. Jag vill ingalunda bestrida att priserna vid det regemente, han åsyftade, voro de nyssnämnda, men jag skall be att få upplysa, att vid de kommanderingar, som jag under de två senaste åren haft å Laxön i Dalelven, officerarne erhållit sin mat för just dessa samma pris.

och detta utan att marketentaren hade rättighet att utskänka en enda droppe bränvin.

*Ang. villkoren
för försäljning
af bränvin.*

(Forts.)

Herr Folke Andersson: Jag är visserligen icke nog förmänt att tro, att jag genom mina ord kan utöfva något inflytande på Kammarens beslut i denna fråga, men anser jag mig dock böra redogöra för min ställning till densamma. Jag får då till en början säga, att efter mitt sätt att se saken, är denna fråga af ganska stor vikt och betydelse. Det har äfven redan förut af flere talare framhållits, hurusom många klagomål försports icke blott från manskapet, utan från folket i allmänhet, icke endast från *en* trakt, utan nästan öfver allt i vårt land öfver den utskänkning, som eger rum vid mötesplatserna. Och det är därför som många föräldrar med smärta motse den dag, då deras söner skola skickas till dessa öfningsläger. De hafva kanske fått en god uppfostran och icke visat några anlag för dryckenskap, men der falla de offer för frestelsen, därför att tillgången till spirituosa är så lätt. Ingen inom denna Kammarer lär väl vilja förneka, att bränvinet är en af vårt lands värsta fiender. Vi söka att väpna oss mot yttre fiender, och deruti göra vi rätt, men vi hafva inom våra egna gränser en ännu farligare fiende. Han härjar dagligen och stundligen och skördar sina offer, söndersliter familjeband och frampressar tårar, ja till och med *blod!* Är det då icke vår pligt såsom lagstiftare att söka motverka denna fiende? Jag är förvissad derom, att mängden, som sett denna motion, väntar med spänd uppmärksamhet, hvilken utgång den skall få, och hoppas att den må vinna Riksdagens bifall. För min del skulle jag önskat, att motionen varit ännu mera radikal, och att befälet fått dela samma öde som manskapet. Vi hafva nyss hört, att en så högt aktad officer som Herr Grefve Björnstjerna förklarar, att han icke mera än en enda gång i sitt lif smakat bränvin, och detta visar väl, att icke heller befälet har något oundgängligt behof af denna dryck. Jag tillåter mig därför, till den kraft och verkan det hafva kan, anhålla om bifall till motionen.

Herr J. Jonasson i Gullaboås: Jag skall endast yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen. Frågan är långt viktigare än man tyckes anse den.

Herr Hans Andersson: Jag ber blott att få tillägga ett par ord till hvad jag nyss sade. Då Jemtlands fältjägare förra gången försökte att få bort utskänkingen vid sin lägerplats under vapenöfningstiden, så skedde detta för några år sedan. Jag har velat tillägga detta, på det ingen oförtjent skugga må falla på nuvarande chefen för Jemtlands fältjägarcorps. Vidare får jag tillägga, att det icke är tillfyllestgörande att nuvarande chefen borttager krogarne, ty de regementschefer, som äro så välvillige, att de gå soldaternes önsknigar till mötes, kunna blifva befordrade, dö eller på annat sätt

Ang. villkoren för försäljning af brännvin. komma från regementet, och andra komma i stället, som tillåta krog-rörelsen, och då står soldaten der åter i samma klämma, och detta måste förebyggas.

(Forts.)

För öfrigt vidhåller jag mitt förra yrkande.

Herr Hedlund: Jag ber att få, med återtagande af mitt yrkande på återremiss, förena mig med dem, som yrkat bifall till motionen i hvad den afser motionens syfte.

Herr Liss Olof Larsson: Då jag hörde Herr Hedlund återtaga sitt yrkande, och jag förut instämt med honom, så ber jag att också få återtaga mitt. Jag vill blott tillägga, att då Herr Wieselgren påstod att indelta stammen, som man nu vill ha bort, i denna sak rest ett äreminne öfver sig, då den sjelf yrkat på krogarnes indragande, ber jag få erinra honom om att vid dessa regementen, som i hans tanke rest äreminnet, det icke finnes några torp åt soldaten, utan att det är den sortens stamsoldater, hvilka man brukar benämna »lösdrifvarestam», som rest äreminnet. Enligt min tanke ligger deri ett bevis icke för det, som han ville bevisa, utan därför att soldater kunna vara dugligt och bra folk, äfven om de icke hafva torp, d. v. s. sådana som vi vilja hafva i stället för soldat-torpare.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå samt bifall i stället till motionärens förslag; och som den senare af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Hans Anderssons förevarande motion.

Punkten 2:

I sin motion N:o 104 hade ledamoten af Andra Kammaren Herr *Johannes Larsson* i Blekan föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta följande lydelse af sista momentet 57 paragrafen i gällande förordning, angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker:

»Rättighet att verkställa beslag tillkomme de i paragraf 56 mom. 1 omförmälda allmänna åklagare jemte kommunalnämnds ledamot å landet, hvilken dock åligger att kärlet med deruti befintligt brännvin genast till vederbörlig åklagare öfverlemna.»

Utskottet hade tillstyrkt.

att nämnda motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Johannes Larsson anförde: Då Bevillnings-Utskottet *Ang. vilkoren för försäljning af bränvin:* underkänt min motion, föreligger väl föga hopp att Kammaren skall godkänna densamma; men detta oakadt kan jag icke underlåta uttala den åsigt, att de skäl Utskottet lagt till grund för sin åtgärd icke motväga dem jag anført om nödvändigheten att, i ordningens och sedlighetens intresse, utsträcka beslagsrättigheten vid oloflig bränvinsförsäljning äfven till våra kommunalmyndigheter. Dessa stå folket och den kommunala vården närmast, hvarföre de ock äro i bästa tillfälle att hastigast motverka och tillintetgöra lönkrogarnes tillvaro och skadliga inflytande på kommunens sedliga lif; och då kommunalnämnden har skyldighet öfvervaka detsamma, torde medgifvas, att det påyrkade tillägget i sista momentet 57 paragrafen af gällande förordning, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, är ett hufvudvillkor för att nämnda myndighet skall kunna fullgöra sitt åliggande, så protesterar jag mot den ofta uttalade beskyllningen, att de oordningar, som framträda från lönkrögeriet, äro en följd af den likgiltighet kommunernas förtroendemän i allmänhet låta sig komma till last — följderna af en brist i lagstiftningen framträda alltid mera själfständigt i samfundslifvet.

Utskottet har icke tydligt uttalat sin mening, men af motiveeringen framgår dock en otvetydig antydning derpå, att kommunalnämnden är, minst sagdt, olämplig för utföningen af den föreslagna åtgärden, och derjemte kommit till den åsikten, att kommunalnämndsledamot skulle vara mera oåtkomlig än öfriga personer, som angifvas i 56 paragrafen mom. 1 i nyssberörda förordning, i afseende på ansvarskyldigheten för missbrukad beslagsrättighet; detta utgör en blott och bar invändning, som förfaller vid det förhållande, att beslag å bränvin skall verkställas i tvenne vittnens närvaro, i följd hvaraf fullständig bevisning alltid är att tillgå i händelse af befo-genhet till åtal.

Som ett ytterligare skäl har Utskottet anført: gräusen emellan hvad som är lagligt eller olagligt i förhållande till bränvinsförsäljningslagens bestämmelser är nemligen stundom ganska svår att uppdraga. Härmed är ingen fara, åtminstone lærer icke kommunalnämndsledamot verkställa beslag å bränvin, innan så talande omständigheter inträdd, att all fara för mistag är undanröjd.

Slutligen torde jag få anmärka, att uti Utskottets motivering i sin helhet ligger en tvekan om folkets och kommunalmyndigheternas duglighet för en utvidgad själfstyrelse; emot denna mening har dock Kammaren i diskussionen under dagens lopp nedlagt en gensaga, då i allmänhet uttalats den åsigt, att kommunalmyndigheternas makt bör stärkas, men icke försvagas för att ernå den erforderliga utveckling, som en väl ordnad själfstyrelse kräfver, hvarföre jag vågar yrka bifall till min motion under erinran, att om Kammaren bifaller Bevillnings-Utskottets föreliggande betänkande, har Kammaren dermed erkänt folkets närvarande omognad för de reform-

sträfvanden, som stå på dagordningen — ty den sanningen står fast: den som oduglig är till det lilla, kan icke anförtras det, som mer är.

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen gaf först proposition på bifall till Utskottets hemställan samt derefter på det yrkande, motionären nu framstält; och biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 4.

Herr A. Gumælius afgaf en motion, afseende ändring i formen för Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t; hvilken motion bordlades, sedan derå tecknats ordningsnummern 118.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>G. F. Asker</i>	under 14 dagar från och med den 6 Mars,
» <i>A. P. Trybom</i>	» 10 » » » 6 »
» <i>Olof Jonsson</i>	» 9 » » » 6 »
» <i>Anders Johansson</i>	» 8 » » » 6 »
» <i>C. A. Larsson</i>	» 14 » » » 7 »
» <i>B. Lindgren</i>	» 8 » » » 8 »
» <i>Joh. Jönsson</i>	» 14 » » » 8 »
» <i>J. F. Carlsson</i>	» 8 » » » 11 »

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Memorial:

N:o 23, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en punkt af Stats-Utskottets utlåtande angående riksstatens Andra hufvudtitel;

N:o 24, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en punkt af Stats-Utskottets utlåtande angående riksstatens Fjerde hufvudtitel;

N:o 25, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en punkt af Stats-Utskottets utlåtande angående riksstatens Femte hufvudtitel; och

N:o 26, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en punkt af Stats-Utskottets utlåtande angående riksstatens Sjette hufvudtitel; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 21, i anledning af väckt motion om kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden; och

N:o 22, i anledning af väckt motion om ändring uti förordningen den 10 Augusti 1877, angående stämmingsmän.

Dessa ärenden skulle, med afseende å den ytterligare bordläggning deraf som kunde ifrågakomma, å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ännu oafgjorda ärenden, som redan blifvit två gånger bordlagda.

§ 7.

Godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser, nemligen:

af Riksdagens Kansli:

N:o 3, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens ledamöter; och

N:o 5, angående val af Justitieombudsman och hans suppleant; samt af Stats-Utskottet:

N:o 12, angående det föreskrifna särskilda sammandraget af enskilda, med statsbidrag understödda jernvägsaktiebolags räkenskaper; och

N:o 13, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.

Äfvenledes godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrifvelse till fullmäktige i Riksgäldskontoret (N:o 14), angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1881 års riksdag.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.